

Rapport 2019:7

Utvärdering av genomförandet av Nordiskt samarbetsprogram för regional utveckling och planering 2017 - 2020

Uppdrag för Ämbetsmannakommittén
för regionalpolitik, oktober 2019

De senaste rapporterna från ÅSUB

2016:1	Med en fot i arbetslivet. Högskolepraktik på Åland 1997–2014
2016:2	Konjunkturläget våren 2016
2016:3	Arbetsmarknadsbarometern 2016
2016:4	Kollektivtrafik i Mariehamn våren 2016. En enkätstudie om attityder till den lokala busstrafiken
2016:5	Slututvärdering av Landsbygdsutvecklingsprogrammet för landskapet Åland 2007–2013
2016:6	Språkbehovet i det privata näringslivet
2016:7	Ålänningarnas alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor 2016
2017:1	Den framtida kommunindelningen på Åland – en enkätstudie
2017:2	Ålandsprovet i matematik: En mätning av matematikkunskaperna i årskurs 6 hösten 2016
2017:3	Konjunkturläget våren 2017
2017:4	De äldres delaktighet på Åland
2017:5	Arbetsmarknadsbarometern 2017
2017:6	Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016 Ålands landsbygdsutvecklingsprogram, perioden 2014–2020
2018:1	Ålands gymnasium 2011–2017. Utvärdering för utveckling
2018:2	Konjunkturläget våren 2018
2018:3	Utvärdering av LBU-programmet för Åland 2014–2020. Årsrapport med tematiska fördjupningar 2018
2018:4	Arbetsmarknadsbarometern 2018
2018:5	Tillitsstudie för Åland 2018
2018:6	Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2016
2019:1	Tyck till om ungdomsgårdarna. En enkätundersökning för unga i Mariehamn
2019:2	Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2018
2019:3	Konjunkturläget våren 2019
2019:4	Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2018 Ålands landsbygdsutvecklingsprogram, perioden 2014–2020
2019:5	Arbetsmarknadsbarometern 2019
2019:6	Beräkningar av utfallet för ny finansieringsmodell för Ålands självstyrelse

Förord

Ålands statistik- och utredningsbyrå fick i augusti 2019 i uppdrag att utvärdera genomförandet av *Nordiskt samarbetsprogram för regional utveckling och planering 2017-2020*. Vid tidpunkten då utvärderingen inleddes återstod närmare ett och ett halvt år av programperioden, vilket bör beaktas då såväl processer som resultat diskuteras. Huvudfokus i utvärderingen har därför i enlighet med uppdraget varit samarbetsprogrammets relevans, genomförande i förhållande till satta mål och policybehov samt de olika aktörernas roll och uppdrag i programmets förverkligande.

Regionalpolitiken har en stor styrka i att den i sig är sektorövergripande och spänner över många politikområden och aktörer på flera nivåer, den nationella, den regionala- och gränsregionala samt den lokala. Spännvidden är en styrka i bredden av policymöjligheter, men medför också utmaningar i de olika perspektiv och synsätt som bör tas i beaktande i genomförandet av samarbetsprogrammet.

Utvärderingen grundar sig på två huvudsakliga slag av källor, dokumentation från programgenomförandet i form av framför allt rapporter, arbetsplaner, halvtids- och årsrapportering samt telefonintervjuer med ett urval av aktörer med olika roller i samarbetsprogrammets genomförande. De intervjuade personerna representerar ministerrådssekretariatet, ämbetsmannakommittén för regionalpolitik, ÄK-R, Nordregio, de tre temagrupperna, gränsregionerna och NORA.

Utvärderingsteamet har bestått av, seniorkonsult Bjarne Lindström, forskningschef Jouko Kinnunen samt undertecknad (projektansvarig). Bjarne Lindström och undertecknad har också tillsammans sammanställt utvärderingsrapporten.

I rapporten har utvärderarna valt att synliggöra den mångfald av perspektiv, synpunkter och förslag som respondenterna lyfter fram. Intervjuerna har reflekterat ett behov av att återge erfarenheter från skilda synvinklar, de olika aktörerna har därför beretts möjlighet att återge sina perspektiv och intressen. *Utvärderarnas slutsatser och rekommendationer framgår av Kapitel 9.*

Utvärderingsteamet vill rikta ett stort tack till alla som bidragit till utvärderingen genom att ställa upp och svara på intervjufrågorna. Teamet vill också rikta ett särskilt tack till Lise Østby och Nasibe Baysal vid ministerrådssekretariatet som bistått med underlagsdokument och sökt upp de beslut och tilläggsinformation som utvärderarna efterfrågat.

Mariehamn i oktober 2019

Katarina Fellman
Direktör

Innehåll

Förord	5
1. Sammanfattning	7
1.1 Erfarenheter och slutsatser	7
1.2 Utvärderarnas rekommendationer	9
2. Samarbetsprogrammets innehåll och genomförande	11
2.1 Bakgrund	11
2.2 Övergripande och operativa program mål	11
2.3 Horisontella mål	12
2.4 Kompletterande målområden	12
2.5 Insatser och aktiviteter	12
2.6 Samarbetsprogrammets huvudaktörer	13
2.7 Samarbetsprogrammets genomförande och finansiering	14
3. Utvärderingsuppdraget	15
3.1 Uppdraget	15
3.2 Metod och dataunderlag	16
4. Det regionalpolitiska samarbetsprogrammets inriktning och relevans	19
4.1 Programmets relevans ur nordiskt, nationellt och regionalt perspektiv	19
4.2 Har genomförandet konkretiserat huvudinsatsområdena?	21
4.3 De horisontella perspektiven i genomförandet	21
5. Ämbetsmannakommittén för regionalpolitik och nordiska ministerrådets sekretariat	23
5.1 Hur fungerar kommunikationen mellan ÄK-R och temagrupperna?	23
6. Temagrupperna i programgenomförandet	25
6.1 Temagruppernas mål, resultat och sammansättning	26
6.2 Organiseringen av arbetet och rollfördelningen i temagrupperna	29
6.3 Sekretariatsfunktionen samt projektgenereringen i temagrupperna	33
6.4 Spridning och förankring av temagruppernas arbete och resultat	35
7. Nordregios uppdrag och roll i genomförandet	40
7.1 Nordregio som leverantör av forskningsbaserad kunskap	41
7.2 Nordregios kommunikation och förankring	41
8. Samarbetet med gränskommittéerna och NORA	44
8.1 Gränskommittéernas roll i det nordiska regionalpolitiska samarbetet	44
8.2 Gränskommittéernas roll i och bidrag till genomförandet av samarbetsprogrammet	46
8.3 NORA:s plats och roll i det regionalpolitiska samarbetet	50

8.4	NORA:s plats och roll i det regionalpolitiska samarbetet	51
8.5	Bör rollen omformuleras eller utvecklas?	51
9.	Utvärderingens samlade slutsatser och rekommendationer	53
9.1	Regionalpolitiken som policyområde och utvärderingens förutsättningar	53
9.2	Samarbetsprogrammets relevans	53
9.3	Roller i genomförandet av samarbetsprogrammet	54
9.4	Förmedling, förankring och tillämpning av resultatet	56
9.5	Slutord inför kommande samarbetsprogram	57
	Referenser	58
	Bilagor	59

1. Sammanfattning

På uppdrag av nordiska ministerrådets sekretariat har Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) utvärderat genomförandet av *Nordiskt samarbetsprogram för regional utveckling och planering 2017-2020*. När utvärderingen inleddes i början av september 2019 hade endast cirka två och ett halvt av programperiodens fyra år löpt, vilket bör beaktas då såväl processer som resultat diskuteras. Erfarenheterna från den innevarande programperioden är ändå tillräckligt betydande för att kunna bidra till ett kunskapsunderlag inför kommande samarbetsprogram. Huvudfokus i utvärderingen har i enlighet med uppdraget varit samarbetsprogrammets utformning och genomförande i förhållande till satta mål och policybehov samt de olika aktörernas, det vill säga ämbetsmannakommitténs, de tre temagruppernas, Nordregios, gränskommittéernas och NORA:s, roll och uppdrag.

Det nordiska samarbetet inom det regionalpolitiska området har en lång historia som omfattar lärande, ökad förståelse och gemensamma insatser. Regionalpolitiken har en stor styrka i att den i sig är sektorövergripande och spänner över många politikområden och aktörer, policyuppsättningen är heterogen och uppvisar mångfald. Spännvidden är en styrka i bredden av policymöjligheter, men medför också utmaningar i de olika perspektiv och synsätt som bör tas i beaktande i genomförandet av samarbetsprogrammet.

1.1 Erfarenheter och slutsatser

Den generella bedömningen av samarbetsprogrammet för regionalsektorn på basen av intervjuerna samt de aktiviteter som så här långt genomförts inom ramen för programmet är att huvudinsatsområdena är fortsatt relevanta, eller till och med mycket relevanta, för det nordiska samarbetet inom sektorn. Programmet är även relevant i den nationella och regionala kontexten.

Den kritik som framförs gäller främst två aspekter. Dels att de tre övergripande prioriteringarna i praktiken är så breda att de ger begränsad styrningseffekt. I synnerhet i början fanns det en osäkerhet i vad som förväntades. Tydligare riktlinjer från ämbetsmannakommittén, ÄK-R, efterlyses. Även ett visst finansiellt utrymme för ÄK-R:s mera omedelbara behov saknas. Dels finns blandade åsikter om programmets relevans på den regionala och lokala nivån. Bland de kritiska rösterna framförs att programmets övergripande karaktär gör att det tappar konkretion.

En central frågeställning i det här utvärderingsuppdraget är att bedöma om och på vilket sätt organiseringen av programimplementeringen har bidragit till programmets förverkligande och framgång. Har de tre temagrupperna bidragit till förverkligandet av programmet och dess resultat?

ÄK-R är mottagare av resultatet av de aktiviteter som genomförs inom samarbetsprogrammet och följer upp genomförandet. De temagrupper (TG) som

svarar för genomförandet av programmet utvidgades till den här programperioden till att vid sidan av de nationella representanterna även inkludera medlemmar från regionerna, gränsregionerna inklusive NORA. Den samlade bedömningen av den bredare sammansättningen av temagrupperna är att de efter en lite sökande uppstart nu fungerar väl och att blandningen av aktörer bidrar till en mångfald av inspel i projektverksamheten och en bredare förankring än vad som varit fallet i tidigare perioder. För gränskommittéerna har det i genomsnitt tagit lite längre att hitta rollen. TG-mötena har prioriterats högt av de flesta medlemmarna, samtalsklimatet har varit gott och engagemanget för aktiviteterna stort.

Utvärderarnas bedömning är att det är meningsfullt att ta vara på erfarenheterna från pågående program och bygga vidare på den bärande idén med grupper som systematiskt jobbar för programmets genomförande. Större och mer heterogena grupper kräver dock mer tid för att bygga upp dynamik, roller och aktiviteter. Att ha sekretariatsfunktionen för merparten av programmets genomförande inom en organisation ger möjligheter till samverkan och utbyte av erfarenheter och kunskande.

Det har framkommit vissa oklarheter och kritik till tolkningen av rollfördelningen. Utvärderingen visar följaktligen på behov att inför kommande samarbetsprogram tydliggöra rollerna på två nivåer inför uppstarten av programaktiviteterna. Dels bör rollen och mandatet mellan ÄK-R, ministerrådssekretariatet, Nordregio och temagrupperna klargöras för alla aktörer i programgenomförandet. Dels bör de olika rollerna inom temagrupperna tydliggöras inför uppstarten. Under innevarande period har det framförts synpunkter på att Nordregios roll i projektutvecklingen och styrningen av programgenomförandet till vissa delar blivit väl framträdande.

En målsättning för samarbetsprogrammet har varit att engagera gränskommittéerna i genomförandet, att öka konkretiseringen och förankringen av projektverksamheten genom deras deltagande. Temagrupperna utgör en resurs och ett stöd, särskilt för de mindre gränsregionerna. Genom TG-arbetets upplägg har det emellertid uppstått två grupperingar bland gränskommittéerna, de som är delaktiga i TG-arbetet och de som står utanför.

Förutsättningarna för aktiv förmedling och förankring av samarbetsprogrammets resultat är under innevarande program bättre än tidigare. Bredden på temagrupperna har bidragit till större spridning och förankring. Därtill har varje temagrupp haft kommunikationsresurser knutna till gruppen via Nordregios kommunikationspersonal. Kommunikationsaktiviteterna uppvisar en mångfald. Samtidigt har medielandskapet ändrat mycket under de två senaste programperioderna. Flödet av information och dokument via e-post och sociala medier som policyaktörer förväntas ta till sig är enormt och det tenderar att bli en allt större utmaning att nå ut med längre och djupare rapporter. Man talar om att informationsinhämtningen i allt högre grad sker horisontellt, genom att skanna av vad som pågår medan allt färre läser omfattande rapporter.

Bland de förslag som framkommer i rapporten finns ökad användning av målinriktade sammanfattningar ("policy briefs"), förmedling genom personliga kontakter och presentationer samt ökad användning av de skandinaviska språken då man riktar sig till beslutsfattare.

1.2 Utvärderarnas rekommendationer

Programmets relevans och inriktning

Utvärderarna konstaterar att vad gäller programmets inriktning finns en relevant grund i nu gällande program att ta avstamp ifrån. Programmets specifika inriktning bör dock beakta de förändringar som skett, såväl nationellt som i omvärlden. FN:s globala hållbarhetsmål har breddat hållbarhetsarbetet i de nordiska länderna, vilket med fördel kan vara utgångspunkten för den horisontella ansatsen. Statsministrarnas nya vision bör också läggas till grund för samarbetsprogrammets insatsområden under kommande period.

Ett fortsatt engagemang av gränskommittéerna och NORA rekommenderas. Genom att involvera representanter för gränskommittéerna, och även andra regioner, redan i programutformningen kan deras kunnande om de operativa frågorna i regionerna tas tillvara och synligheten förbättras. Samtidigt accentueras förankringen av programmets mål och prioriteringar.

Utvärderarna förordar att MR-Tillväxt (regional) värderar om det finns behov av att vid sidan om de resurser som avsätts för genomförande av det nya programmets prioriterade områden avskilja en summa för ÅK-R att disponera för mer akuta policybehov som kan uppstå under programperioden.

Programgenomförandets aktörer och roller

Utvärderarna rekommenderar att inkommande samarbetsprogram bygger vidare på de positiva erfarenheter som har vuxit fram inom det grundkoncept som temagrupperna utgör. Processen för hur och vilka representanter som utses kan med fördel tydliggöras, och eventuellt justeras så att de regionala representanterna i högre grad förankras i landsomfattande organisationer.

Större delen av sekretariatsfunktionen för programmets genomförande rekommenderas fortsättningsvis vara samlad inom ett institut. Nordregio har stora fördelar genom forskningsfokus på regional utveckling, planering, kartdata och det bärande nordiska perspektivet.

Utvärderarna föreslår att mandatet och ansvaret mellan MR-Tillväxt (regional), ÅK-R, MNR-sekretariatet, Nordregio och temagrupperna klargörs för alla aktörer i programgenomförandet inför kommande programs uppstart genom skriftlig dokumentation samt genom att NMR-sekretariatet deltar i kickoffen för det nya samarbetsprogrammet.

På motsvarande sätt rekommenderar utvärderarna att mandaten och rollerna inom temagrupperna explicit dokumenteras och kommuniceras inför programstarten, såväl inför att de nationella och regionala medlemmarna utses som vid kickoffen för programmet.

Projektgenereringen kan med erfarenheterna från innevarande program som grund systematiseras och göras mer transparent för alla aktörer i genomförandet. Vidare uppmanar utvärderarna att förenhetliga hanteringen av de medel i temagrupperna som överförts från gränskommittéernas anslag.

Utvärderarna ber ÄK-R bedöma om det finns förutsättningar att skapa större utrymme för kvalitativ rapportering och aktiv dialog mellan temagrupperna och ÄK-R på ämbetsmannakommitténs möten.

Utvärderarna rekommenderar vidare en tydligare dialog mellan ÄK-R/MNR-sekretariatet och gränskommittéerna i samband med årsrapporteringen. Den årliga träffen vid sekretariatet i samband med årsrapporteringen kan utvecklas till en fördjupad diskussion om frågor av vikt för gränskommittéerna.

Utvärderarna föreslår också att ÄK-R värderar om NORA, mot bakgrund av de erfarenheter som organisationen besitter samt det växande geopolitiska intresset för Västnorden, kunde få en mera framträdande roll i kommande samarbetsprogram. Den nordatlantiska strategin NAUST kan utgöra en plattform för en sådan utveckling.

Programaktiviteternas förmedling och förankring

Utvärderarna föreslår att innevarande programperiod följs upp med en utvärdering av de olika kommunikationsinsatser och medel för förankring som använts, samt att ÄK-R och Nordregio med utvärderingen som grund i samverkan utarbetar en gemensam strategi för förmedlingen och förankringen av resultaten från kommande samarbetsprogram.

Utvärderarna rekommenderar också att man i de styrdokument som anger mandaten på olika nivåer tydliggör det breda ansvaret för vidareförmedling och förankring i de nationella och regionala miljöerna. Modeller för kommunikationen och förankringen ka med fördel även vara ett tema för kickoffen.

Nordregio rekommenderas att i samverkan med regionerna utveckla forskningens tillämpbarhet för den regionala och lokala nivån genom att ta fram anvisningar och "best practice"- projekt för hur det forskningsbaserade kunskandet kan användas i regionernas konkreta utvecklingsarbete och politikutformning.

Slutligen föreslår utvärderarna att det avsätts resurser för att från varje temagrupp lyfta profilprojekt som kan bidra till synligheten och spridningen av resultatet av temagruppernas insatser för genomförandet av samarbetsprogrammet.

2. Samarbetsprogrammets innehåll och genomförande

2.1 Bakgrund

Det nordiska ministerrådet för näring-, energi och regionalpolitik (MR-NER, nuvarande MR-Tillväxt (regional)) antog hösten 2016 ett nytt samarbetsprogram: *Nordiskt samarbetsprogram för regional utveckling och planering 2017-2020*. Programmet togs fram av ministerrådets regionalpolitiska ämbetsmannakommitté (ÄK-R) i samarbete med för dess genomförande viktiga nordiska, nationella och regionala aktörer. Programmet lyfter fram de teman och insatsområden som de nordiska länderna och autonomierna ansåg vara de mest relevanta samsarbetsområdena. Samarbetsprogrammet bygger på en lång historia av nordiskt samarbete och gemensamma projekt inom det regionalpolitiska området. Det kan också ses som en vidareföring av den typ av gemensamma insatser och nordiskt samarbete kring regional utveckling och planering som genomfördes under föregående programperiod (2013-2016), och under flera samsarbetsprogram före det.

2.2 Övergripande och operativa programmål

Det nordiska samarbetet inom regionalsektorn bygger på insikten om att gränsöverskridande policylärande och gemensamma lösningar är avgörande för att uppnå resultat som långsiktigt bidrar till en hållbar utveckling av Nordens regioner. Den bärande idén är att man genom att lära av varandra inom ländernas och de självstyrda områdenas politik och planeringssystem ökar möjligheterna att utveckla en politik som kan hantera de utmaningar som de nordiska regionerna står inför.

I samsarbetsprogrammet för perioden 2017-2020 konstateras att samtliga nordiska länder och självstyrande områden har som övergripande mål att uppnå en hållbar regional tillväxt genom att ta tillvara utvecklingspotentialen inom alla sina regioner, i städer och större urbanområden såväl som i glesbygdsregioner. De nationella målen om hållbar tillväxt i alla regioner bildar därmed också utgångspunkten för programmet vars övergripande mål är att – genom nordiskt samarbete och ömsesidigt lärande – främja hållbar tillväxt runt om i hela Norden.

Den mer operativt inriktade målsättningen är att med hjälp av de samnordiska insatser och projekt som finansieras genom programmet lyfta fram *goda exempel på åtgärder och nya lösningar inom prioriterade områden*, och på så sätt också *stärka det nordiska samarbetet inom det regionalpolitiska området*. Programaktiviteterna ska även bidra till att *samverkan mellan relevanta sektorer och institutioner inom ministerrådet förstärks*. Ministerrådet anser vidare att det regionalpolitiska samsarbetsprogrammet bör kunna fungera som ett bra komplement till, och plattform för, nationell och regional nordisk samverkan inom Interreg, Östersjöstrategin, VASAB, Arktiska rådet och andra liknande internationella samsarbetsorgan.

2.3 Horisontella mål

Samarbetsprogrammet lyfter också fram horisontella mål och tvärgående teman som ska beaktas i genomförandet. *Ekonomisk, social och miljömässig hållbar utveckling* är en central del av det nordiska varumärket och ska inkluderas i aktiviteterna. *Jämställdhet* mellan könen och *goda villkor för Nordens barn och unga* är ett kännetecken för nordisk välfärd och lyfts därför också fram som tvärgående teman av betydelse för de regionalpolitiska insatserna under programperioden. *Social integration och demografisk utveckling* är ytterligare ett tvärgående tema som ska beaktas vid programgenomförandet.

2.4 Kompletterande målområden

Utöver ovannämnda mål och prioriteringar framhålls i programmet vikten av att programaktiviteterna även behandlar *de nordiska regionerna i Arktisområdet*. Ett andra sakområde som utpekats som särskilt intressant och därför bör beaktas vid programgenomförandet är de *kommun- och regionreformer* samt framväxten av *nya regionala styr- och organisationslösningar* som genomförts, eller är på väg att genomföras, i de nordiska länderna.

2.5 Insatser och aktiviteter

Med utgångspunkt i ovanstående målformuleringar och operativa ambitioner lyfter ministerrådet fram tre särskilt prioriterade insatsområden för programperioden, nämligen:

- Hållbar landsbygdsutveckling
- Innovativa och resilienta regioner
- Hållbara städer och stadsutveckling

Förutom att de valda fokusområdena i allt väsentligt avspeglar de underliggande nationella prioriteringarna inom regionalpolitik och planering, kan de också ses som framvuxna ur erfarenheterna från insatserna inom ramen för motsvarande prioriteringsområden under föregående programperiod.¹ Vardera av dessa tre i samarbetsprogrammet prioriterade temaoområden är tilldelade sina egna mer konkreta mål med förväntade resultat samt målgrupper.

I programmet framhålls även betydelsen av det gränsregionala samarbetet och NORA (Nordiskt Atlantsamarbete), ett samarbete i nordisk regi som sträcker sig långt tillbaka i tiden. Ministerrådet betonar vikten av att gränskommittéernas aktiviteter och projekt under programperioden utformas så att de ger ett stöd till övriga delar av programgenomförandet, och då framför allt insatserna inom ramen för de tre prioriterade områdena.

Betydelsen av regionalsektorns eget forskningsorgan *Nordregio* betonas. Institutet

---

¹ De tre prioriterade satsningsområdena under föregående programperiod (2013-2016) var en (1) hållbar välfärd, (2) hållbar utveckling i Arktis samt (3) grön tillväxt i alla nordiska regioner.

ska genom sin forskningsverksamhet samt sin administrativa och kommunikativa kapacitet, ge det kunskapsmässiga och administrativa stöd som krävs för att framgångsrikt kunna genomföra programmet.

2.6 Samarbetsprogrammets huvudaktörer

I det nordiska regionalpolitiska samarbetsprogrammet utpekas fem olika aktörer som var för sig och i olika slag av samverkan är ansvariga för genomförandet av programmet. Dessa är:

- Ministerrådet för näringsliv, energi och regionalpolitik (MR-NER, numera MR-Tillväxt (regional))
- Ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (ÄK-R)
- Nordiska ministerrådets sekretariat
- Nordregio
- De gränsregionala samarbetskommittéerna och NORA

MR-Tillväxt (regional; tidigare NER) är det högsta beslutande organet för det nordiska regionalpolitiska samarbetet inom ramen för programmet. MR-Tillväxt (regional) beslutar om de övergripande strategiska riktlinjerna för samarbetet inom sektorn och fungerar också som ett forum för diskussioner och erfarenhetsutbyte på högsta politiska nivå. Regionalministrarna möts som regel 1-2 gånger per år.

ÄK-R har, i nära samarbete med NMR-sekretariatet, det innehållsmässiga och administrativa ansvaret för programgenomförandet. ÄK-R är ett forum för sakkunnigdiskussioner om den regionala utvecklingen, planeringen och politiken runt om i Norden. Ämbetsmannakommittén följer upp genomförandet av samarbetsprogrammet och är också den huvudsakliga mottagaren av resultaten från de aktiviteter som genomförs.

Nordiska ministerrådets sekretariats huvuduppgift är att ge administrativt stöd för programgenomförande. NMR-sekretariatet i Köpenhamn har därtill en viktig roll i arbetet med att främja det sektorövergripande samarbetet mellan olika politikområden i det nordiska samarbetet.

Nordregio ska bedriva forskning, rådgivning och kommunikation inom området regional utveckling, planering och politik. Institutet ska bidra till det nordiska samarbetet inom regionsektorn genom att stötta ÄK-R och MR-Tillväxt (regional) och i samarbete med ÄK-R och de temagrupper som utses inom respektive insatsområde planera och genomföra de aktiviteter som krävs för programmets förverkligande.

Verksamheten inom *gränskommittéerna* (inkl. det nordatlantiska samarbetet inom ramen för NORA²) syftar till att tillvarata de möjligheter och undanröja de hinder för utveckling och tillväxt som ofta präglar regionerna på ömse sidor om de nordiska statsgränserna. Kommittéerna har också en viktig kompletterande och stödjande roll i genomförandet av programmets olika projekt och aktiviteter. De erbjuder en decentraliserad infrastruktur för det nordiska samarbetet och förbättrar den regionala och lokala förankringen.

2.7 Samarbetsprogrammets genomförande och finansiering

Samarbetsprogrammet genomförs huvudsakligen inom ramen för tre temagrupper som på ÅK-R:s uppdrag ansvarar för genomförandet av insatsområden i nära samarbete med Nordregio. Därutöver bidrar de i avsnitt 2.6 nämnda aktörerna till genomförandet.

Temagrupperna (TG) som bildats för programmets genomförande kopplas direkt till de tre huvudinsatsområden i programmet: (TG1) Hållbar landsbygdsutveckling, (TG2) Innovativa och resilienta regioner och (TG3) Hållbara städer och stadsutveckling. Medlemmarna i temagrupperna representerar relevanta och intresserade aktörer på nationell och regional nivå. Verksamheten ska vara förankrad och prioriterad i alla de nordiska länder där aktiviteterna genomförs och satsningarna ska vara till gagn och av intresse för alla nordiska länder samt för de självstyrda områdena.

Utöver temagrupperna bör andra aktörer involveras i genomförandet för att öka spridningen, erfarenhetsutbytet och lärandet inom programmets område. Det kan ske genom referensgrupper för olika initiativ eller genom att göra flera delaktiga i analysen.

För att samarbetsprogrammet även ska bidra till EU-samarbetet genom lärande och kunskapsutbyte samt för att främja nordiskt deltagande i europeiska program, strategier och fonder som till exempel Östersjöstrategin och Interreg, etablerades en arbetsgrupp för EU-samordning.

Den årliga grundbudgeten för temagrupperna är 4,8 miljoner DKK, varav 3,6 miljoner fördelas jämnt mellan temagrupperna (1,2 miljoner till var TG); 0,9 miljoner DKK är avsatta för sekretariatsfunktionen (0,3 miljoner till var TG) och för tvärgående kommunikation samt 0,3 miljoner DKK till reseersättningar för att säkerställa regionalt deltagande (0,1 miljoner till var TG). Därutöver har från budgetåret 2018 överförts 1,5 miljoner DKK från gränskommittéernas samlade anslag till temagruppernas projektverksamhet med relevans för gränsregionerna (0,5 miljoner till varje grupp).

---

² Till skillnad från Gränskommittéerna bidrar de fyra berörda länderna (Island, Norge, Färöarna och Grönland) med nationella medel till basfinansieringen, något som gör att NORA har en mer fristående ställning i förhållande till ministerrådet än de övriga gränskommittéerna.

3. Utvärderingsoppdraget

3.1 Oppdraget

Utvärderingsoppdraget er av ministerrådets sekretariat formulert på følgende sätt (se Bilaga 1):

"Oppdraget er   gjennomgå operasjonaliseringen av samarbeidsprogrammet, arbeidet i temagruppene og organiseringen av disse. Evalueringen skal utgjøre kunnskapsgrunnlag for det kommende samarbeidsprogrammet og eventuelt framtidige aktiviteter og initiativ"

Best llaren lyfter i sin oppdragsspesifikasjon fram tre övergripande områden for utvärderingen for  tt bedöma om programmet har fungerat som avsett:

1. Samarbetsprogrammets utformning og gjennomf rande i förhållande till satta mål og policybehov. Har gjennomf randet konkretisert de strategiske insatsområdena?  r programmet fortsatt relevant?
2. De tre temagruppernes arbeid og resultat
3. Nordregios, Gr nskommitt ernes og NORA:s rolle og oppdrag

Utvärderarna oppfatter oppdraget så,  tt även om alle tre övergripande fr gest llinger  r viktige, b r tyngdepunktet i evalueringen ligge på bedömningen av temagruppernes arbeid for programmets gjennomf rande.

Vid tidspunktet for evalueringen har endast cirka två og ett halvt år av programperioden passert og det bør framh llas  tt vad gäller resultat  r det for tidlig  tt dra alltf r l ngtg ende slutsatser. D r finns fortfarande planerte prosjekter som ikke inle t og én mindre har resultatene av alle innsatser blitt forankret og spredt videre av alle innblandede akt rer. Utvärderingens betoning på prosessen og gjennomf randet motiveres av de h r f ruts tningarna.

Evalueringen av temagruppene og deres innsatser skal enligt oppdragsgiveren fokusere på følgende hovedfr gest llinger:

- Arbeidsfordeling, roller og samarbeid innen og mellom temagruppene
- Arbeidsgruppenes sammensætning, funksjon og resultat i förhållande till satta mål og nasjonale, regionale og lokale kunnskaps- og policybehov samt hvordan spredningen og forankringen fungerer
- Overføringen av erfaringer og kunnskap fra föregående samarbeidsprogram samt mellom programmets ulike aktiviteter og deltakende akt rer.

3.2 Metod och dataunderlag

Evalueringen grundar sig på två huvudsakliga slag av källor, dokumentation för programgenomförandet samt telefonintervjuer med ett urval av aktörer med olika roller i samarbetsprogrammets genomförande.

Utvärderarna har vid sidan av själva samarbetsprogrammet för regional utveckling och planering haft tillgång till följande dokumentation:

Temagruppernas arbetsplaner och årsrapportering, gränskommittéernas och NORA:s senaste årsrapporter, *Nordatlantisk utvecklingsstrategi – NAUST*, Nordregios årsrapport med bilaga samt en förteckning med e-postadresser till relevanta kandidater för intervjuer. Under utvärderingsprocessen har utvärderarna även frågat efter och fått beslut och dokumentation om budgeten för temagrupperna, finansiell modell för gränskommittéerna samt premisserna för arbetsfördelningen mellan Nordregio och temagruppernas deltagare.

Därtill har utvärderarna tagit del av en användarsurvey för Nordregios förmedling och produkter genomförd av Oxford Research, det föregående samarbetsprogrammet för regionalpolitik och planering, Nordiska ministerrådets arktiska samarbetsprogram 2018-2021: *Nordisk partnerskab for Arktis*, de nordiska statsministrarnas deklaration *Vår vision 2030* samt information från organisationernas hemsidor.

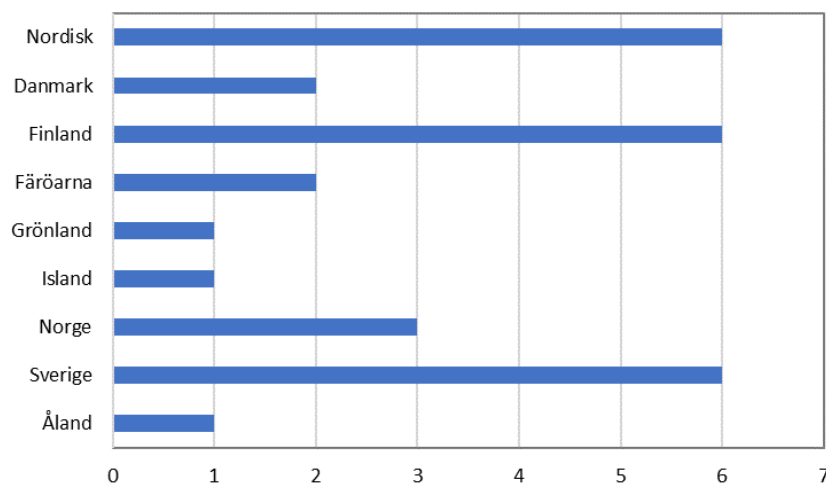
Eftersom utvärderingen har fokus på genomförandet av programmet har tyngdpunkten inriktats på att göra en relativt omfattande intervjuundersökning med relevanta aktörer i implementeringen av programmet. Intervjuerna genomfördes under veckorna 37 - 40, det vill säga huvudsakligen under september 2019. Svaren från intervjuerna utgör ett unikt material för att besvara de utvärderingsfrågor som uppdragsgivaren ställt.

Intervjuundersökningen är urvalsbaserad med utgångspunkt i den förteckning på kandidater för intervjuer som Ministerrådets sekretariat tillhandahållit. De intervjuade personerna representerar NMR-sekretariatet, ÅK-R (samtliga nordiska länder och självstyrande områden), Nordregio, de tre temagrupperna, gränsregionerna och NORA. Urvalet omfattar representanter för den nationella, regionala och lokala nivån, gränsregionerna samt forskarperspektivet. Intervjupersonerna har lite varierande roller i sina nationella sammanhang eftersom varje land och självstyrande område själva har fått utse representanter till flera av de genomförande organen, såväl regionalpolitiken som planeringssektorn finns representerade. Sammantaget har 33 personer kontaktats för de grundläggande intervjuerna varav 28 personer har haft möjlighet att svara under den period som intervjuundersökningen genomfördes. Eftersom urvalet inte är slumpmässigt är det inte möjligt att exakt kvantifiera hur representativ varje bedömning är. Därutöver har Nordregios kommunikationsavdelning, forskningsdirektören vid Nordregio samt Nordiska ministerrådets sekretariat kontaktats för tilläggsinformation och klargöranden under oktober 2019.

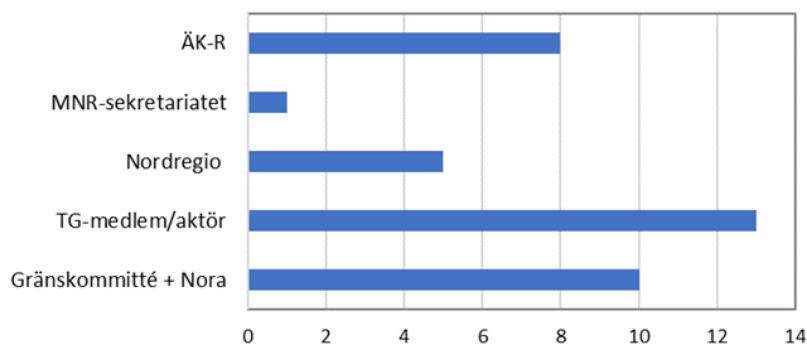

Graferna nedan sammanfattar intervjupersonernas bakgrund efter land samt efter aktör i genomförandet. En person kan representera fler dimensioner såsom temagrupp och gränskommitté eller Nordregio och temagrupp varför de enskilda staplarna summerar till mer än 28 personer. En sammanställning över genomförda intervjuer återfinns i *Bilaga 2*.

Figur 1. Respondenterna efter land/självstyrande område

Figur 2. Respondenterna efter aktör i genomförandet

Den avsatta budgeten för evalueringen motsvarar en månads arbetsinsats varför *utvärderingen har avgränsats* till att endast omfatta aktörer som har varit delaktiga i genomförandet. Det har inte funnits resurser för att värdera spridningen och förankringen av resultaten utanför den kretsen med någon enkätundersökning. Evalueringen omfattar inte heller utvärdering av de enskilda projektens innehåll. Vidare har fokus lagts på genomförandet av programmet och särskilt hur organisationen av genomförandet har bidragit till utfallet för genomförandet så här långt. Utvärderarna har bedömt att utvärderingen genom de här prioriteringarna ger största mervärdet till de årsrapporter och annan dokumentation som uppdragsgivaren löpande tar del av under programperioden.

Intervjufrågorna har omfattat fyra huvudfrågeområden som täcker in uppdragsgivarens frågeställningar: allmänt om det regionalpolitiska samarbetsprogrammets relevans, temagruppernas organisation, insatser och resultat, Nordregios roll samt de gränsregionala kommittéerna och NORA. Frågeformulärets grunduppsättning av frågor finns i *Bilaga 3*. Intervjupersonerna fick frågorna tillsända i förväg. Intervjuerna genomfördes som telefonintervjuer och vid intervjutillfället fanns utrymme för uppföljningsfrågor. För dem som inte deltagit i temagruppernas interna arbete användes inte de frågor som är markerade med grönt i formuläret. Intervjupersonerna fick möjlighet att läsa igenom, kommentera och komplettera sammanställningen av sina egna svar innan de har använts som underlag för utvärderingen.

I rapporteringen av innehållet i intervjuerna har utvärderarna valt att presentera och synliggöra den mångfald av perspektiv, synpunkter och förslag som respondenterna lyfter fram. Intervjuerna har reflekterat ett behov av att återge erfarenheter från skilda synvinklar. Det innebär att utvärderarna i rapporten även tagit med synpunkter och förslag som kan vara mindre realistiska eller lämpliga med de förutsättningar som finns för samarbetsprogrammets genomförande. De olika aktörerna har således beretts möjlighet att återge sina perspektiv och intressen. I utvärderarnas slutsatser och rekommendationer i *Kapitel 9* framgår utvärderingsteamets sammanvägda konklusioner och bedömningar.

Utvärderingsteamet vid Ålands statistik- och utredningsbyrå har bestått av direktör Katarina Fellman (projektansvarig), seniorkonsult Bjarne Lindström samt forskningschef Jouko Kinnunen som tillsammans besitter omfattande erfarenhet inom fältet regional utveckling och planering i Norden. Bjarne Lindström har utfört merparten av intervjuerna, och har intervjuat de flesta inom ÄK-R, Nordregio, ministerrådets sekretariat, Nordregio, NORA samt temagrupp 1 och 2. Jouko Kinnunen och Katarina Fellman har utfört intervjuerna med representanterna från gränskommittéerna, några medlemmar i ÄK-R, TG3 samt de kompletterande intervjuerna.

4. Det regionalpolitiska samarbetsprogrammets inriktning och relevans

Det gällande samarbetsprogrammet för regionalpolitik och planering utarbetades för bara drygt tre år sedan. Det har hunnit hända en hel del i den globala och internationella kontexten sedan dess. Arbetet med FN:s Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling har förts framåt, migrationen tagit sig nya skepnader, automatiseringen och AI påverkar arbetsmarknadens förutsättningar och inte bara de yngre pensionärerna utan nu även de äldre pensionärerna ökar i antal. Inom det nordiska samarbetet har statsministrarna presenterat en ny vision om att Norden ska bli världens mest hållbara och integrerade region. Inte desto mindre upplevs samarbetsprogrammet innehåll och huvudinsatsområden i det stora hela som fortsatt relevant.

Nedan sammanfattas svaren på intervjufrågorna om programmets relevans, om något saknas i programmet, hur implementeringen har lyckats konkretisera huvudinsatsområdena samt hur programmets horisontella perspektiv har integrerats i genomförandet.

4.1 Programmets relevans ur nordiskt, nationellt och regionalt perspektiv

Bedömningen av programmets relevans grundar sig på de 28 huvudintervjuer som genomförts för utvärderingen. Den generella bilden är att respondenterna över lag anser att programmets övergripande prioriteringar är relevanta, eller till och med mycket relevanta för det nordiska samarbetet inom regionutvecklings- och plansektorn. Prioriteringarna är så breda att det inte missar något väsentligt. De öppnar därmed upp för en rad olika, regionalpolitiskt intressanta, projekt inom de tre TG:na utan att man för den skull tappar kontakten med programmets övergripande prioriteringar. Någon menar också att den territoriella ansatsen inom region- och plansektorn förutsätter den här typen av relativt breda prioriteringar med horisontell och tvärsektoriell ansats. Flera respondenter med lång erfarenhet inom nordiskt samarbete framhåller att temana, med vissa variationer, återkommit i en rad av samarbetsprogrammen, vilket styrker relevansen. Ett par svarande konstaterar att prioriteringarna delvis överlappar varandra, men det bidrar också till en viss synergi i genomförandet.

En regional och en nationell representant, som anser att programmet är mycket relevant, erinrar om att alla tre huvudinsatsområden har sin motsvarighet i den europeiska kohesionspolitiken och således skapar en nordisk version av den europeiska politiken även om resurserna är väsentligt mindre.

I förhållande till gränskommittéerna är programmets huvudinsatsområden till stor del andra än deras traditionella aktiviteter. En respondent svänger här på argumenten och menar att det gäller att få med regionerna i de internationella trenderna. Regionernas näringsliv är beroende av världsmarknaden, det är viktigt

att förstå sammanhanget och agera genom nordiska och europeiska nätverk framom att fastna i den lokala politiken.

Den kritik som några av respondenterna lyfter fram är att programmets tre prioriteringar i praktiken är så breda att de i stor sett täcker in allt, och därmed får en relativt begränsad styrningseffekt vid programimplementeringen. Detta har medfört en viss osäkerhet i genomförandet. Några av respondenterna efterlyser därför tydligare riktlinjer om vad som förväntas från ämbetsmannakommitténs sida. I synnerhet inledningsvis fanns en osäkerhet i vad som var beställningen och vilka förväntningar som fanns från ÄK-R.

Två respondenter, en som representerar ÄK-R och en från Nordregio upplever att ämbetsmannakommittén saknar tillräckligt handlingsutrymme för nya politiska initiativ då aktuella frågeställningar dyker upp. En tanke som framförs är att öka möjligheterna för ÄK-R att hantera den här typen av policybehov genom att avsätta en summa till ÄK-R:s förfogande för att med kort varsel kunna initiera projekt och insatser av mera omedelbar karaktär.

Generellt sett anser intervjupersonerna (IP:na) att samarbetsprogrammets övergripande inriktning och prioriteringar även har *relevans för politiken i de nordiska länderna/autonomierna*. Flera bedömer prioriteringarna som väldigt relevanta. Programmet innehåller temaområden som svarar mot kunskapsbehoven inom såväl regional utveckling som fysisk planering. För andra är åtminstone någon, men inte alltid samtliga, av de tre prioriteringar betydelsefulla. Ett par av respondenterna bedömer att något av insatsområdena inte är relevant i deras region, till exempel landsbygdsutveckling, enligt respondenter från en urban region.

Bland flera av respondenterna på nationell såväl som regional och gränsregional nivå finns dock en viss tveksamhet om programmets relevans på den regionala och lokala nivån, för det som är viktigt på regional nivå i vardagen. Programmets övergripande och lite "akademiska" karaktär gör enligt en av de intervjuade att det tappar den konkretion och policyrelevans som krävs för att väcka intresse på den regionala och lokala nivån.

Bland de IP:n som representerade den gränsregionala nivån samt Västnorden efterlystes också mera konkreta och operativa programformuleringar av större relevans för aktörerna på regional och lokal nivå. Programmet skulle enligt en informant vinna på en förstärkt "bottom-up approach", programmet upplevs vara för top-down styrt. Några av respondenterna från gränskommittéerna nämner bristen i att frågor om transport och kommunikationer plockats bort från ministerrådets områden. Gränshinder, mobilitet och pendling över gränser är andra exempel på konkreta frågor som kunde integreras i programgenomförandet enligt respondenter från gränsregionerna. Från Västnorden fanns även en idé om att ett förnyat fokusområde för Västnorden inom samarbetsprogrammet kunde bidra till ökad aktivitet för projekt med relevans för Arktis och Västnorden.

Tre respondenter saknar ett synsätt med mer tvärgående teman med relevans för samtliga nu tillämpade prioriteringar, såsom digitalisering och klimat. En respondent från arbetsgrupperna lyfter utmaningen att balansera mellan policyrelevanta aktiviteter och nationella särintressen.

4.2 Har genomförandet konkretiserat huvudinsatsområdena?

Vid tidpunkten för den här evalueringen har mindre än två tredjedelar av programtiden gått, varför bedömningen av konkretiseringen bör tolkas i belysningen av det perspektivet. Ett par respondenter reflekterar över vad som avses med "konkretisering" i belysningen av att programmets mål i stor utsträckning handlar om kunskapsuppbyggnad för policyutveckling, lärande och erfarenhetsutbyte.

Några respondenter framhåller att den breda sammansättningen av TG:na, med representanter för såväl regioner som gränsregioner, bidragit till konkretiseringen samt att man överlag lyckats rätt bra med att få fram en bredd av projekt som belyser och utvecklar viktiga policyutmaningar som är relaterade till programmets tre insatsområden.

De TG-aktiva respondenterna är i genomsnitt rätt nöjda, särskilt de från TG2 är nöjda med hur man lyckats implementera och konkretisera insatsområdet. Resiliensprojektet nämns här av flera IP:n som ett konkret och väldigt relevant projekt. Men även bland TG1-repondenterna var man över lag nöjd med utvecklingen efter att gruppen valt ut projekt och nämner "Housing"-projektet i det här sammanhanget. Respondenter från TG3 bedömer också att konkretiseringen lyckats rätt väl och nämner exempel på projekt som *Planning for inclusive cities*, *Housing in the market periphery* och *Hållbara städer och stadsutveckling*. Projekten i alla TG:n prövas mot programmets prioriteringar och TG- medlemmarna säger sig inse att varje projekt inte kan ha direkt nytta för alla aktörer.

I svaren synliggörs de divergerande förväntningar som finns på genomförandet och projektarbetet. En respondent från Västnorden har förväntat sig konkreta åtgärder på identifierade problem, som till exempel utbildningsinsatser, medan det å andra sidan finns respondenter från gränsregioner som upplever att projekten varit konkreta och att de kunnat tillämpa resultaten i arbetet i regionen. Flera gränskommittéer lyfter även fram konkreta projekt som de genomfört utanför temagruppsarbetet (framför allt med Interreg-finansiering) och som faller inom ramen för programmets insatsområden, som till exempel projekt inom grön tillväxt och turism (se närmare avsnitt 8.1).

4.3 De horisontella perspektiven i genomförandet

Samarbetsprogrammet lyfter fram flera horisontella perspektiv som ska inkluderas i genomförandet av samarbetsprogrammet, som villkor och möjligheter för barn och unga i Norden, ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet samt

jämställdhetsperspektivet. Integration, Arktis och kommun- och regionreformer ska också beaktas i genomförandet av programmet.

Av halvtidsrapporteringen från temagruppernas arbete framgår att merparten av de horisontella målen integrerats i samtliga tre temagrupper projektaktiviteter (Mid-term status, April 12th 2019). TG1 lyfter fram att integration och demografisk utveckling, men även social hållbarhet beaktas i princip i alla projekt inom temagruppen. TG1 rapporterar exempel på projekt var ekonomisk hållbarhet är i fokus samt var jämställdhet och barn och unga prioriteras. Såväl regionala och kommunala reformer som Arktis-dimensionen är också representerade i projektriktningarna. TG2 nämner ekologisk och ekonomisk hållbarhet och att Arktis täcks in inom flera projekt. Ungas kompetens och jämlikhet adresseras också i ett par projekt. Slutligen, för TG3 har social hållbarhet och integration varit viktiga beståndsdelar i en betydande del av projektverksamheten, och miljömässig hållbarhet är väl representerat. Även ekonomisk hållbarhet berörs enligt rapporteringen. Sammantaget täcks alla horisontella mål in men med olika tyngdpunkt beroende på insatsområdenas inriktning för respektive temagrupp (fullständig förteckning över projekten finns i *Bilaga 4*).

Utvärderingsintervjuerna bland de respondenter som upplever att de har en kännedom om de horisontella målen i genomförandet pekar på en dominerande uppfattning att dessa mål i första hand integrerats i arbetet via konkreta satsningar och projekt. Till exempel projekt som har haft fokus på samiska ungdomar, projekthelheten *Resilienta regioner* samt projekten *Rural perspectives on regional disparities of education and labour market outcomes with focus on youth*, *Skills policies and competence development*, *Planning for inclusive cities* och ett bostadspolitiskt projekt nämns bland respondenterna. Särskilt ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet är bärande inom många av projekten inom alla tre temagrupperna.

De horisontella målen har beaktats i TG:nas bedömningar och i samband med projektaktiviteterna. Däremot är det enligt två av respondenterna mera tveksamt om de horisontella målen på ett mer systematiskt sätt integrerats i TG-arbetet. Här påtalas också vikten av att tolkningen av begreppen klargörs, vad avses t ex med "hållbarhet"? Risker att målen avgränsas till inledande deklARATIONER med svagt innehåll om det blir för många perspektiv att ta hänsyn till i varje projekt nämns också. I TG3 fanns ett projektförslag med genusfokus som inte vann stöd i konkurrensen bland andra projekt, trots programmets riktlinjer. Gruppen avgör projekturvalet.

Ett par av respondenterna lyfter fram att nästa program bör integrera FN:s Agenda 2030-mål samt att man i detta sammanhang framöver även bör förhålla sig till de nordiska statsministrarnas vision för Norden som världens mest hållbara och integrerade region.

5. Ämbetsmannakommittén för regionalpolitik och nordiska ministerrådets sekretariat

Ämbetsmannakommittén för regionalpolitik med representanter från samtliga nordiska länder möts 4–5 gånger per år för att förbereda de förslag som läggs fram för ministrarna. MR-Tillväxt (regional) är högsta beslutsorgan inom det nordiska regionalpolitiska samarbetet.

Enligt samarbetsprogrammet är ÄK-R:s roll att följa upp genomförandet av programmet och ÄK-R är även mottagare av resultaten av de aktiviteter som genomförs inom programmet. Nordiska ministerrådets sekretariat, avdelningen för tillväxt och klimat, har ansvaret för det dagliga arbetet och förbereder de frågor som tas upp av ämbetsmannakommittén. Sekretariat har också till uppgift att stötta de nordiska ländernas medverkan i det regionalpolitiska samarbetet.

Ett par av respondenterna från ämbetsmannakommittén lyfter fram arbetsgruppen för EU-samordning som relevant för det egna arbetet, representanterna från länderna har träffats några gånger om gemensamma frågor. Arbetsgruppens syfte är att samarbetsprogrammet ska bidra till de nordiska ländernas arbete inom EU.

Nedan diskuteras ÄK-R:s och ministerrådssekretariatets roller i genomförandet av programmet med utvärderingsintervjuerna som grund. Ett fåtal av intervjupersonerna (3 st) har uppgett att de har för lite kännedom om frågorna för att kunna svara på dem.

5.1 Hur fungerar kommunikationen mellan ÄK-R och temagrupperna?

ÄK-R anger riktlinjerna för genomförandet av samarbetsprogrammet. En frågeställning för utvärderingen är *om erfarenheterna från föregående program har kunnat föras vidare i genomförandet i nu gällande samarbetsprogram för regionalsektorn*. De som har en uppfattning om frågan anser att upplägget åtminstone i viss utsträckning bygger vidare på motsvarande arbetsgrupper och prioriteringar under den föregående programperioden. Nordregios forskare samt enskilda temagrupsmedlemmar bidrar till kontinuiteten i arbetet. Temagrupperna har bredare representation än arbetsgrupperna under föregående period. Att inkludera gränskommittéerna och regionerna var ett strategiskt beslut, en bredare sammansättning bidrar till större engagemang och bättre förankring.

Tematiskt har bland annat den förra periodens fokus på storstäder i nu gällande program förts vidare i ett tema med fokus på små och medelstora städer och sekretariatsfunktionen har förstärkts jämfört med den förra perioden.

Vad gäller *huruvida ÄK-R:s riktlinjer och ställningstaganden kommit fram tillräckligt tydligt till temagrupperna* är synpunkterna rätt så blandade. Några anser att programmet är tillräckligt tydligt i sig och att styrningen sker genom att

TG:na vid sina projektval förutsätts ta utgångspunkt i programmets övergripande prioriteringar samt genom Nordregios roll som förmedlande länk mellan temagrupperna och ÄK-R, och konstaterar att samarbetet har fungerat bra. Andra, framför allt vissa temagrupsmedlemmar och representanter för gränskommittéerna, menar att de inte har så stor kännedom om vad ÄK-R har för förväntningar om hur programmet bör implementeras.

Några återkommer till att programmets prioriteringar är så pass öppna för olika tolkningar att en lite tydligare styrning av genomförandet skulle ha behövts från ÄK-R. Särskilt kommunikationen vid uppstarten av ett nytt program är central, menar ett par av respondenterna. Programmets rätt öppna prioriteringar har lämnat ett relativt stort utrymme för Nordregios och TG:nas tolkningar av vilka satsningar som prioriteras. Nordregio har en central roll i kommunikationen mellan ÄK-R och TG:na. Redan föregående programperiod efterlystes en tydligare kommunikation av ÄK-R:s förväntningar till de arbetsgrupper som fanns då (Evaluering af gennemførelsen 2013 – 2015).

En majoritet av de TG-anknutna respondenterna uttrycker på något sätt att informationsöverföringen inte är tillfredsställande. En åsikt som framfördes var att ÄK-R och dess medlemmar, kunde inta en mera pro-aktiv roll i förhållande till vad som händer med implementeringen av samarbetsprogrammet i temagrupperna. NMR-sekretariatet är här även lite självkritiska i bemärkelsen att de ser att sekretariatet kunde ta på sig en aktivare roll i förmedlingen av ÄK-R:s riktlinjer till temagrupperna. En aktivare kommunikation mellan de nationella representanterna i TG:na och deras respektive representanter i ÄK-R efterlystes också.

Svaren på frågan om *hur ÄK-R följer arbetet i temagrupperna och i gränsregionerna* avspeglar rätt långt svaren på frågan ovan. ÄK-responenterna hänvisar här till den informationen under en punkt på mötesagendan, där Nordregio informerar från TG-arbetet. Flera TG-aktiva respondenter menar att uppföljningen av programarbetet borde få en mer framträdande roll vid ÄK-mötena. Nordregios representant återrappporterar i sin tur från ÄK-R-mötena till TG:na, vilket främst sker via temagruppernas sekretariat.

Det har hållits några projektpresentationer från temagrupperna för ÄK-R. TG1 har presenterat projektet *A rural perspective on disparities in education and employment*, TG2 har presenterat projekten *Regional economic and social resilience* samt *Digitalisering* och TG3 har presenterat *The compact city in the north*. En nationell TG-representant upplevde dock att den knappt tilltagna tiden inte räckte till för uppföljande frågor och diskussion.

Flera TG-representanter nämner även att det görs en årlig rapportering, men att de i övrigt inte känner till hur ÄK-R följer gruppernas arbete. Mot bakgrund av den begränsade kommunikationen mellan ÄK-R och temagrupperna framkom förslag om att ÄK-R överväger möjligheten att ge ökat utrymme för mer substantiella diskussioner kring implementeringen av programmet på sina möten.

6. Temagrupperna i programgenomförandet

Samarbetsprogrammet för regionalsektorn implementeras huvudsakligen inom ramen för de nämnda tre temagrupperna som i nära samarbete med Nordregio, på uppdrag av ÄK-R, ansvarar för genomförandet av respektive insatsområde. Under den programperiod som föregick den innevarande, dvs 2013-2016, tillsattes för första gången arbetsgrupper med ett tydligt mandat och väldefinierade processer i förhållande till regionalsektorns samarbetsprogram. Nordregio utsågs då för första gången som sekretariat för arbetsgrupperna. I nu gällande samarbetsprogram har grupperna vidgats i storlek och representation samt utvecklats till temagrupper.

Temagrupperna består av nationella representanter, varav en är ordförande, samt regionala och gränsregionala representanter. Enligt de premisser för arbetsfördelning mellan Nordregio och temagruppernas deltagare som ÄK-R antog i maj 2018 är det de nationella representanterna som beslutar om temagruppernas arbetsplaner för temagruppernas del, medan alla medlemmar ska tillföra sina respektive perspektiv från länderna, regionerna och gränsregionerna för projektarbetet. Medlemmarna fungerar som ambassadörer och förmedlare av temagruppernas resultat. Nordregio fungerar som sekretariat för alla tre grupper, vilket även innebär att Nordregio bistår ordförande vid rapporteringen till ÄK-R och NMR. Nordregio har vidare till uppgift att utarbeta förslag till arbetsplaner och projekt och har det primära ansvaret för kommunikation och förmedling till relevanta målgrupper. I praktiken har sekretariatsfunktionen för temagrupperna bestått av en senior forskare, en yngre forskare samt en kommunikatör som även har deltagit vid mötena. Därtill har ett stort antal forskare deltagit i projekt och andra aktiviteter.

Förmedlingen av resultaten av det arbete som utförs i temagrupperna har en central betydelse för samarbetsprogrammets framgång. Jämfört med den föregående programperioden har publiceringsverksamheten och förmedlingsaktiviteterna vid samma tidpunkt varit omfattande. Under förra programmet publicerades merparten av rapporterna i slutet av programperioden. Enligt mellanrapporten från temagruppernas aktiviteter från april i år (Mid-term status, April 12th 2019) har 13 rapporter och "policy briefs" publicerats från temagruppernas arbete. Därtill har projekten utmynnat i fyra "discussion papers", två peer reviewed artiklar och en peer reviewed forskningsbok samt ett bokkapitel.

Nordregio har tagit fram ett format för nyhetsmejl (NewsMail) som har fokus på mottagaren och förmedlas målinriktat till olika intressegrupper. Varje nyhetsmejl har runt 1 000 mottagare, sammantaget hade 17 sådana sänts ut från början av 2019 till 12 april. Den här nya slaget av e-post har bidragit till ökat antal prenumeranter och nerladdningar samt ökat antalet interaktioner. Sammantaget har det enligt rapporteringen hållits eller planerats in 35 events med olika former av presentationer, föreläsningar, inledningar och workshops. Allra aktivast har TG2 varit med 14 egna presentationer och två tillsammans med TG1.

De PPT-presentationer och faktablad som tagits fram om temagrupperna och projekten har översatts till de nordiska språken. I *Bilaga 4* återfinns en sammanställning över aktiviteterna på sociala medier från 1.1.2018 till 12.4.2019. Enligt Nordregios kommunikationsavdelning har förmedlingsaktiviteterna fortsatt i ökande takt efter våren. Ju fler projekt som blir klara och desto fler som tagit del av förmedlingen, desto fler efterfrågar presentationer. Efterfrågan har även sträckt sig utanför Norden.

Någon systematisk evaluering av kommunikationsinsatserna specifikt för TG-resultaten har ännu inte genomförts, produktionen av resultat och rapporter inom temagrupperna pågår ännu för fullt och förmedlingen likaså. Nordregios kommunikationsavdelning konstaterar dock att den rapport om attraktivitet som har haft störst spridning så här långt har närmare 3 000 nerladdningar.

6.1 Temagruppernas mål, resultat och sammansättning

TG1: Hållbar landsbygdsutveckling

Enligt samarbetsprogrammet är målet för insatsområdet som TG1 genomför att bidra till politikutvecklingen och idéer som svarar på utmaningarna som de nordiska länderna möter inom hållbar landsbygdsutveckling. Projekten och aktiviteterna ska bidra till en fortsatt kunskapsuppbyggnad genom att lyfta fram konkreta exempel, statistik och policyrelevanta slutsatser för att bidra till målet, belysa organisatoriska och strukturella aspekter på genomförande av regionalpolitiken samt bidra till en förståelse av hur flernivåstyrning påverkar genomförande av politiken och aktiviteterna inom insatsområdet.

De förväntade resultaten är att insatser och aktiviteter som svarar mot målen genomförs inom varje prioritering, demografiska utmaningar, social innovation och entreprenörskap inom service, kompetensförsörjning och gränsregionalt samarbete. Dessa insatser och aktiviteter ska visa på konkreta resultat och lärdomar.

TG1 har bestått av elva nationella representanter från alla de nordiska länderna samt de självstyrande områdena, fem representanter för regionerna (en från varje land), två representanter för gränskommittéerna (Hedmark–Dalarna och Nordkalotträdet), en från NORA samt sekretariats- och kommunikationsresurs från Nordregio. Sverige har stått för ordförandeskapet och Island har rollen som viceordförande. Ytterligare forskare från Nordregio har deltagit i projekten inom temagruppen. Även externa forskare har varit delaktiga.

Projektverksamheten inom temagruppen har i enlighet med samarbetsprogrammet organiserats kring fyra teman: demografiska utmaningar, social innovation, tillgång till kompetens/kunnande samt förstärkande av gränsöverskridande samarbete. En fullständig förteckning över genomförda och pågående projekt inom TG1 finns i *Bilaga 4* (engelsk version). Nordregio Forum 2018 som hölls i november 2018 i Lund hade "Changing Ruralities" som tema och gav tillfälle att presentera och diskutera

flera av de frågeställningar och aktiviteter som varit aktuella inom TG1.

Den samlade bilden av aktiviteterna och projekten inom temagruppen är att dessa väl täcker in alla teman inom insatsområdet och belyser dem med en mångfald av perspektiv.

TG2: Innovativa och resilienta regioner

Målen för det andra insatsområdet är enligt samarbetsprogrammet att bidra till politikutveckling och lösningar på de utmaningar som länderna står inför inom temaområdet innovativa och resilienta regioner. Projekten och aktiviteterna ska på motsvarande sätt bidra med konkreta lärdomar, exempel, statistik och policyrelevanta slutsatser för att på samtliga policynivåer stimulera och utveckla innovativa regionala ekonomier, inte minst inom områdena grön och blå ekonomi. Aktiviteterna ska stödja och stimulera regionala aktörer så att de kan ta vara på sin innovationskraft och utvecklingspotential samt belysa och analysera de utmaningar och hinder som de nordiska länderna och regionerna står inför när det gäller att främja innovativa och resilienta regioner, grön tillväxt och smart specialisering, samt i möjligaste mån visa på exempel på strategier eller lösningar.

Förväntade resultat är att insatser genomförs inom varje prioriterat område utifrån ovan nämnda mål, dvs. grön tillväxt, blå tillväxt, bioekonomi, smarta energisystem, kompetens- och kapitalförsörjning och regionala strategier för hållbar tillväxt.

Sammansättningen av TG2 har varit åtta nationella representanter (Färöarna har inte varit representerade), fem medlemmar från den regionala nivån samt två representanter för gränskommittéerna (Bottenviksbågen och Svinesundkommittén) samt sekretariats- och kommunikationsresurs från Nordregio. Ordförandeland var inledningsvis Finland, från 2019 är Norge ordförande. Flera av Nordregios forskare, men även externa forskare, har därtill bidragit till de genomförda projekten inom TG2.

Inom ramen för TG2:s insatsområde har tre prioriterade inriktningar tillämpats med utgångspunkt i samarbetsprogrammet, nämligen resiliens, smart specialisering och digitalisering. Temagruppen har bedömt att det finns synergier och intressanta tvärsnitt mellan prioriteringarna och har därför haft ambitionen att utveckla projekt som spänner över de prioriterade undertemana. TG2 har även lagt stor vikt vid analysen av nordisk kompetens/kunskapsutveckling och policyutveckling i anslutning till det. En fullständig förteckning över avslutade, pågående och planerade projekt enligt läget i september 2019 finns i *Bilaga 4*.

Också inom TG2 har projektaktiviteten varit hög och aktiviteten belyser på ett brett och främatsyftande sätt de prioriteringar som gruppen lyft fram, möjligen så att smarta energisystem som nämns i samarbetsprogrammet tillsvidare inte varit i fokus men ingår i hållbarhetsperspektivet och ansatsen riktad mot resiliens. Nordregio Forum 2019 "Skills for resilient regions" kommer att bidra till förankringen och diskussionen om TG2:s insatsområde innovativa och resilienta regioner ur många

synvinklar.

TG3: Hållbara städer och stadsutveckling

Målen som samarbetsprogrammet specificerat för det tredje insatsområdet är att bidra till politikutveckling och föreslå nya lösningar på utmaningarna inom hållbar stadsutveckling. Projekten och aktiviteterna ska bidra med konkreta lärdomar och lösningar på de problem som länderna står inför i sin stadsutveckling samt i interaktionen mellan städerna och andra delar av storstadsregioner, regioner och länder. Aktiviteterna ska också bidra till att förtydliga och effektivisera relationerna mellan regionalt strategiskt utvecklingsarbete och kommunal översiktsplanering. Därtill är målet att stimulera ett utbyte och lärande mellan nordiska regioner och städer när det gäller konkreta insatser och politik för hållbar stadsutveckling kopplad till segregation och boende, klimat, miljö och energisystem, ökad livskvalitet och folkhälsa, rätten till staden och det offentliga rummet samt deltagande i planeringen.

Förväntade resultat är att insatser genomförs inom varje prioriterat område, dvs social hållbarhet och jämställdhet, samhällsplanering, urbana kvaliteter i små och medelstora städer samt arktiska städer som växer och utvecklas. Även här betonas vikten av konkreta resultat och lärdomar.

I TG3 har flera av länderna utsett två representanter på nationell nivå. De nationella representanterna har därmed varit tio personer, dock så att medlemmen från Åland inte deltagit aktivt i gruppens möten. Färöarna och Grönland är inte representerade i TG3. De fem regionala representanterna kommer från samtliga nordiska länder och därtill har gränskommittéerna två representanter som får ersättning för deltagandet via samarbetsprogrammets budget (Värmland-Östfold och Kvarken) samt en representant för Greater Copenhagen som finansierar deltagandet via egen budget. Inledningsvis ansvarade Norge för ordförandeskapet och från januari 2019 har Danmark stått för ordförandeskapet. Nordregio, har liksom för övriga TG:n, haft hand om sekretariatsfunktionen med en senior och en junior forskare. Därtill har det funnits en kommunikationsresurs till förfogande från Nordregio och många forskare har bidragit till projekten, även till viss del forskare utanför Nordregio.

Med utgångspunkt i samarbetsprogrammet har projekten och aktiviteterna som TG3 initierat och genomfört haft följande prioriteringar som ram: social hållbarhet och jämställdhet, fysisk planering, urbana kvaliteter i små och medelstora städer och förhållandet mellan stad och landsbygd samt tillväxt och utveckling i arktiska städer. Tre av de fyra prioriterade inriktningarna betonar således även de horisontella målen i samarbetsprogrammet. En komplett sammanställning av aktiviteterna som hade inletts före september 2019 finns i *Bilaga 4*.

Projekturvalet inom TG3 har också systematiskt prövats mot samarbetsprogrammets riktlinjer och man har även en tydlig projekthelhet som har det gränsregionala perspektivet i fokus. Det sociala hållbarhetsperspektivet genomsyrar en stor del av aktiviteterna,

medan jämställdhetsfrågan uppenbarligen har varit en större utmaning att inkludera i de genomförda projekten. Nordregio Forum 2017 som hade rubriken "Nordic Cities – Connecting the Urban and the Rural" gav tillfälle att såväl diskutera temagruppens insatsområde som att förmedla resultat från aktiviteterna.

I det följande sammanfattas bedömningarna av temagruppernas bidrag till genomförandet av samarbetsprogrammet med utvärderingsintervjuerna som grund. Framför allt har TG-medlemmarna inklusive representanterna från gränskommittéerna, sekretariatet och Nordregio bidragit till svaren på utvärderingsfrågorna i det här kapitlet.

6.2 Organiseringen av arbetet och rollfördelningen i temagrupporna

På frågorna *om gruppens sammansättning har varit ändamålsenlig samt om ansvarsfördelningen och rollerna varit klara för alla deltagare* återger flera respondenter att grupperna i inledningsfasen av arbetet upplevt en del utmaningar med att "lära känna varandra" inom gruppen, hitta de olika rollerna och rätt sätt att samarbeta på. Mängden deltagare i mötena begränsar tidvis utrymmet för diskussion. Situationen har dock stabiliserats, rollerna har fallit på plats efter hand och verkar nu fungera rätt bra i alla tre temagrupeer. Den positiva sidan av den större gruppen - bredare förankring, flera perspektiv och bra projektinspel - har efterhand kommit allt mer till sin rätt och övervägt de ovan påtalade negativa effekterna. Den bredare representationen ger även ökad bredd i projektverksamheten och bidrar till att projekten blir mer relevanta och efterfrågade på regional nivå runt om i Norden. Den ömsesidiga nyttan av samarbetet mellan Nordregio-forskarna och TG-medlemmarna betonades av Nordregio-respondenterna. En respondent med erfarenhet från den förra programperioden upplever att den större gruppen ger mera energi till arbetet samt att de regionala representanterna tillför mycket och gör att arbetet kommer närmare de konkreta frågorna.

Det förefaller finnas vissa skillnader i upplevelsorna mellan respondenterna från de olika temagrupporna. Inom TG1 är den dominerande uppfattningen att man, åtminstone inledningsvis, hade en del problem med ansvars- och rollfördelningen, det var oklart var beslutsansvaret låg och hur stor tyngd som låg på temagruppens synpunkter i förhållande till Nordregios roll som sekretariat och forskarstöd. Det tog lite tid innan det fanns en insikt och förståelse för allas roller, men efter att frågan lyfts explicit på ett möte under 2018 har rollerna klarnat och även styrningen inom gruppen blivit bättre. Bland TG2-representanterna fanns också inledningsvis oklarheter i vad som förväntades av var och en men respondenterna var ändå överlag rätt nöjda med hur det hade fungerat. Ordförande som leder mötena har gett utrymme för summerande diskussioner, och alla TG-medlemmar bidrar med olika typer av inspel, det praktiska perspektivet samt olika synpunkter på arbetet. Även inom TG3 har rollerna fallit väl på plats efter att gruppen hittat sin dynamik och sätt att arbeta tillsammans.

Såväl ministerrädssekretariatet som en representant från Nordregio och TG-medlemmar, inte minst från gränskommittéerna, betonade vikten av att man borde utarbeta ett tydligare mandat gällande roll- och ansvarsfördelningen mellan temagruppens ledning (ordförande), Nordregio-sekretariatet, de nationella representanterna samt TG:nas övriga medlemmar redan inför uppstarten av nästa samarbetsprogram och inleda temagrupsarbetet med en explicit genomgång av roller och ansvar. Nu fastställdes ett sådant dokument av ÅK-R först i maj 2018.

Ett par av respondenterna med TG-bakgrund klargör att de inte känner till processen för tillsättandet av de specifika medlemmarna, bakgrunden till vilka som utses från varje land och region samt vilken information om förutsättningarna som var och en fått. En respondent argumenterar för att sättet att välja regionmedlemmar skulle kunna utvecklas. Ett förslag till bättre och bredare regional representativitet är att man i nästa program skulle ta in de rikstäckande samarbetsorganen (typ SKL, KL, KS) mera aktivt i samarbetet.

En problematik har även bestått i att hitta rätt balans mellan de regionala/gränsregionala representanternas intressen och programmets mer övergripande prioriteringar. Hur kommer den nordiska kontexten in och ska medlemmarna representera Norden, landet eller regionen? Den typen av frågor har inledningsvis kommit till ytan. Samtidigt har TG:na generellt haft hög närvaro på mötena, vilket ger vid handen att de flesta medlemmar prioriterat att delta i TG-möten och upplevt mötena som meningsfulla.

Vad gäller *frågan om hur ledningen av temagruppernas arbete har fungerat* konstaterar flera av respondenterna från temagrupperna att eftersom grupperna nu fungerar bra och med tanke på alla de resultat som produceras måste bedömningen bli att ledningen nu fungerar enligt behov.

Det finns flera kommentarer som tyder på att i de temagrupper där ordförandeskapet har skiftats lite längre fram i genomförandeprocessen förefaller ledningen ha fungerat bra, medan i TG1 där ordföranden byttes strax efter uppstarten (av skäl som inte är relaterade till programmet) uppstod lite större oklarheter om processerna inledningsvis. Rollen som ordförande kräver generellt att tjänstepersonen som innehar uppgiften kan prioritera arbetet i tillräcklig grad och introduktionen till gruppens arbete är av stor vikt. Inom TG1 efterlyses även lite mera tid för samordning mellan Nordregio-sekretariatet och ordförande inför olika utskick till gruppen. I TG3 har man försökt överbrygga ordförandebytet genom att sekretariatet haft kontakt med både ordförande och viceordförande även efter att de bytt roller. Även inom TG3 finns trots det upplevelsen att rollfördelningen kan klargöras ytterligare. De här bedömningarna baseras uteslutande på kommentarer från personer som varit delaktiga temagrupsarbetet.

Det finns enligt ett par TG-medlemmar utrymme för ett förenhetligande av ledningen i genomförandet av programmet på tvärs mellan grupperna så att till exempel budgetprioriteringar och beslut blir mer transparenta.

Från ministerrådssekretariatet har man, liksom när det gäller diskussionen om ÄK-R ovan, intrycket av att TG:na inte alltid varit helt på det klara över ÄK:s roll som beställare och den som avgör huvudinriktningen på arbetet inom TG:na.

Vad gäller *samarbetet mellan de nationella, de regionala och gränskommitté-representanterna* är den dominerande synpunkten bland de svarande att, efter den lite sökande inledningen, har samspelet mellan de olika grupperna TG-medlemmar fungerat väl under mötena. Den grupp som det kanske tagit lite längre tid att få med i jobbet är gränsregionerna (främst pga deras större fokus på sina huvudmäns förväntningar och önskemål), men när de väl kommit in i arbetet har de varit desto mer aktiva och kommit med många bra inspel i gruppernas aktiviteter.

Samtalsklimatet i grupperna uppges generellt har varit bra, diskussionerna har varit intressanta och deltagandet inneburit ett lärande för medlemmarna. En regional respondent passar även på att betona vikten av den diskussion och det utbyte av erfarenheter som TG-möten ger tillfälle till vid sidan av själva mötesagendan, kvällen före mötet, vid luncherna och liknande tillfällen. Dessa inofficiella samtal skapar en bra grund för konstruktiva överläggningar och öppet diskussionsklimat under själva mötena.

En respondent från en gränskommitté upplever att det finns en rangordning i prioriteringarna inom gruppen så att de nationella frågorna väger tyngst medan gränskommittéernas frågor har lägst prioritering. En regional representant efterlyser större förståelse för det regionala perspektivet från den nationella nivån. På den regionala nivån kopieras inte den nationella i liten skala, det är det som smart specialisering handlar om.

Rollen i programgenomförandet för de gränskommittéer som inte är representerade i temagrupperna upplevs lite oklar bland några av gränskommitté-representanterna. Samtidigt framhåller flertalet av gränskommittérepresentanterna med plats i temagrupperna betydelsen av att gränsregionerna har inkluderats i temagruppsarbetet, arbetet ökar delaktigheten och synligheten för gränsregionerna. Därtill pekar ett par av dessa respondenter på att de genom arbetet i TG:na får tillgång till resurser i form av kompetens och tid som de själva inte har. Hur gränsregionerna nyttjar möjligheten är till stor del upp till de enskilda regionerna, vad man gör av möjligheten, menar dessa IP:n. Resurserna och kapaciteten skiljer dock relativt mycket mellan de olika gränsregionerna.

Fler respondenter från såväl TG1 som TG2 återger också att det inledningsvis var oklart hur den finansieringsandelen på 1,5 miljoner DKK (0,5 miljoner DKK per TG), som från 2018 flyttades från gränskommittéernas budget till temagrupperna skulle hanteras. Intervjuerna tyder på att den här frågan har hanterats lite olika i de tre grupperna. Förväntningarna från gränskommittéerna var generellt att de två kommittéer som var representerade i gruppen skulle få disponera medlen, informationen om detta var otydlig. I TG1 och TG2 uppger respondenter från gränskommittéerna att de helt enkelt har fått konkurrera och argumentera för sina

projekt.

I TG3 verkar förfarandet enligt informationen från intervjuerna ha varit mera strukturerat så att de budgetmedel som överfördes från gränskommittéerna avsattes till projekt som var av särskilt intresse för gränsregionerna. De tre medlemmarna från gränskommittéerna föreslog projekt och formulerade med stöd av Nordregio en projekthelhet med tre delprojekt, ett för var gränsregion, som temagruppen som helhet sedan godkände. Upplägget uppges ha fungerat väl.

Vad gäller *den interna kommunikationen och arbetsinsatserna mellan temagruppernas möten* visar intervjuerna med aktörerna i temagrupperna att kommunikationen mellan mötena huvudsakligen sker mellan Nordregios sekretariatsfunktion, som ansvarar för framdriften av aktiviteterna i TG:na, samt ordföranden i grupperna. Mellan ordförande och sekretariatet hålls således relativt täta uppföljningar. Därutöver ombeds TG-medlemmarna att inom vissa projekt delta i projektaktiviteten, reagera på och kommentera utkast och "discussion papers" samt inkomma med synpunkter till möteskallelserna. Kommunikationen sker i regel via Nordregios representanter som använder e-post och SharePoint. Temagruppernas medlemmar har även fungerat som en kanal till rätt personer och kontakter i länderna och regionerna i skilda sammanhang.

En ordförande uppger här att man under senare tid aktivt jobbat med kommunikationen utanför mötestid med arrangemang som till exempel webinarier. Eftersom vissa möten för alla TG:n har hållits ute i regionerna har planeringen av dessa gjorts gemensamt med regionens representanter. En IP-person från en temagrupp uppger att de får mycket information från TG-sekretariatet, utmaningen är att hinna sätta sig in i allt samt att veta hur man ska föra forskningsrapporterna ut till relevanta verksamheter.

Temagrupperna har tillsvidare inte hunnit göra någon mera heltäckande eller systematisk egen utvärdering av arbetet så här långt i grupperna. Statusen på projekt och rapporter följs dock upp på varje möte, liksom utvecklingen i regionerna mellan mötena. Sekretariatet från TG1 uppger att de under hösten planerar att ha en gruppdiskussion kring vad som fungerat bra och mindre bra i arbetet så här långt. Tanken är att slutsatserna ska kunna fungera som ett inspel i arbetet med nästa samarbetsprogram. Från dansk sida finns information om att man under hösten kommer att hålla ett möte med alla danska TG-medlemmar för att samla erfarenheterna från programimplementeringen som en förberedelse för det danska ordförandeskapet inom NMR.

Bland såväl ÄK-medlemmarna som de TG-aktiva finns respondenter som betonar vikten av att jobba långsiktigt när det gäller implementeringen av samarbetsprogrammet. Att involvera bredare representation och gränskommittéerna i temagrupperna tar tid att få att fungera på mest ändamålsenliga sätt. Det är viktigt att inte göra för övergripande förändringar inför varje ny programperiod.

6.3 Sekretariatsfunktionen samt projektgenereringen i temagrupperna

I årsrapporteringen 2018 från Nordregio konstateras bland annat att Nordregio "har arrangerat temagruppernas möten "till belåtenhet" och avrapporterat till ÄK-R". Tre projekt med särskilt intresse för gränskommittéerna har formulerats, ett inom var TG: om administrativa reformers konsekvenser för det gränsregionala samarbetet, om digitalisering och "blue economy" samt om transportinfrastrukturens betydelse för utvecklingen av små och medelstora städer. Vidare rapporteras att Nordregio Forum ordnades i Lund i november 2018 med Region Skåne och Näringsdepartementet som medarrangörer, där programmet hade utvecklats i samarbete med TG1. Motsvarande Nordregio Forum ordnades i samverkan med TG3 i Oslo hösten 2017 och kommer att hållas i Reykjavik i november 2019 med TG2 som medverkande.

Det finns enligt intervjuerna en i det närmaste fullständig samsyn om att Nordregio över lag gör ett professionellt och bra jobb som sekretariat och forskarstöd till TG:na. Nordregio står i praktiken för framdriften av TG-projekten mellan gruppernas möten och man svarar därtill också för koordineringen av arbetet mellan de tre olika grupperna. Utan Nordregios insatser skulle programimplementeringen, så som den nu är upplagd, inte kunna fungera. En ÄK-representant framhåller att ett så stort och komplext program som det här samarbetsprogrammet för regional utveckling och planering kräver ett professionellt sekretariat, vilket Nordregio representerar. Där finns det kunnande och den sakkunskap som krävs. Från Nordregios sida framhålls att det genom sekretariatsfunktionen finns bra förutsättningar för koordinering mellan temagrupperna.

Personalomsättning och viss resursbrist under arbetets inledningsfas ledde dock till viss överbelastning inom Nordregio-sekretariatet för specifikt TG1, något som enligt en av IP:na borde ha kunnat hanterats på ett annat sätt. Situationen har dock enligt samma respondent ordnat sig och arbetet löper som det ska. Episoden illustrerar behovet av en aktiv strategi för vidareföring av erfarenheter och ansvar. Det finns generellt rätt höga förväntningar på sekretariatsrollen.

En kritik som även framkommit tidigare gällde tendensen hos Nordregio att dominera väl mycket i TG-arbetet och låta den egna forskningsagendan styra inriktningen. Kombinationen av att ÄK-R:s begränsade uppföljning och några nationella medlemmars utmaningar i att prioritera TG-arbetet har skapat ett betydande utrymme för Nordregio. Kritikerna menar att Nordregios dominans i TG:na tenderar att göra projekten för teoretiska och forskningsinriktade till sin karaktär och därmed mindre relevanta för den konkreta politiken. Enligt en respondent har den här frågan även tagits upp till diskussion i ett ÄK-möte.

En IP anser också att Nordregio i större utsträckning kunde ha tagit vara på forskningsresurser och kompetens från nationella forskningsinstitut. Externa forskningsresurser har knutits till arbetet i samtliga temagrupper, men IP:n anser

att detta kunde ha nyttjats i större utsträckning.

En grundläggande faktor för samarbetsprogrammets framgång är *hur projektgenereringen har sett ut. Hur har de projekt som genomförts valts ut?* Det här frågeområdet har vid intervjuerna endast besvarats av dem som själva varit delaktiga i TG-arbetet.

Att döma av det urval av intervjuer som har gjorts har processen för utvecklande och beslut av de projekt som har startats upp och genomförts inom temagruppernas aktiviteter sett lite olika ut inom de tre temagrupperna. TG:nas olika huvudinriktningar och varierande erfarenhetsbakgrund kan ha påverkat uppläggen.

Samtliga temagrupsmedlemmar var inbjudna till en gemensam Kickoff på Nordregio, där en gemensam presentation och inledning på temagrupsarbetet hölls. Därefter delades deltagarna upp enligt temagrupp och varje TG hade workshops där en öppen diskussion och gemensam idékläckning hölls för att vaska fram projektidéer som kunde samlas under teman som passade in i respektive grups insatsområde och prioriteringar enligt samarbetsprogrammet. Sekretariatet för temagrupperna hade sedan relativt kort tid på sig att sammanställa projekthelheter och utarbeta förslag till arbetsprogram för temagrupperna innan de skulle presenteras för ÄK-R.

Inom TG1 verkar Nordregio enligt intervjuerna ha haft en rätt aktiv roll i gruppens projektgenerering. Efter kickoffen beredde Nordregio underlaget och lade fram ett antal projekter alternativt utgående från sin tolkning av samarbetsprogrammets prioriteringar och inriktning. Öppning gavs också för egna inspel från TG-medlemmarna. Därefter fick TG-medlemmarna diskutera sig fram till vilka projekt som skulle prioriteras. Ett problem som påtalades från Nordregio sida var att representanterna för den nationella nivån ibland var oense om prioriteringarna, något som ställde krav på Nordregio som processledare.

Enligt de respondenter som intervjuats från TG2 vaskade man under kickoffmötet gemensamt fram ett antal alternativa projektförslag som TG2 gruppen tillsammans med Nordregio-sekretariatet därefter jobbade igenom till ett mera begränsat antal fungerande projektupplägg. TG-medlemmarna beslutade därefter kollektivt vilka av dessa man skulle satsa på. Två IP upplevde här att Nordregio i praktiken i rätt stor utsträckning styrde vilka val som gruppen sist och slutligen gjorde.

Inom TG3 har projekturvalen skett i två omgångar. Vid kickoffen för temagruppen innebar workshoppen en brainstorming för att generera projekt och lägga grunden för arbetsprogrammet för TG3. Sekretariatet samlade materialet och paketerade det i en generell bakgrundstematik och ett antal projekt. Utkastet sändes ut till medlemmarna för synpunkter, men det fanns ganska kort tid för återkoppling. Drygt hälften av programmets budget bands upp i projekt då. För ett år sedan gjordes en ny övning för att ta fram projekt för resten av budgeten. Medlemmarna

och sekretariatet fick komma med förslag. Processen resulterade i tio förslag som diskuterades i grupper, utvecklades och paketerades. Slutresultatet blev tre projekt. Den andra omgången upplevdes vara mer transparent.

En representant för gränskommittéerna uppger att processen som hölls i inledningen var bra och såg ett lärande även i själva processen. Det har varit givande att lyfta blicken från det lokala perspektivet och se med forskarögon på frågorna. Ett par av IP:na från temagrupperna saknade dock en mera principiell och strategisk diskussion om den övergripande profilen på TG-satsningarna, t. ex beträffande valet mellan stora och små projekt. Här efterlystes tydligare riktlinjer som borde ha funnits vid uppstarten.

6.4 Spridning och förankring av temagruppernas arbete och resultat

Enligt beviljningsbrevet till Nordregio (2018) har uppdraget inom kommunikation och förmedling preciserats till att omfatta "relationsbyggande med viktiga aktörer för vidareförmedling av Nordregios resultat till kommuner och regioner, samt medverkan i deras återkommande nyhetsbrev, årskonferenser, analytikernätverk och tematiska forum." Vid utvärderingen av spridningen och förankringen av temagruppernas arbete utanför genomförandeorganisationen - utanför TG:na, ÅK-R och MNR-sekretariatet - bör det framhållas att en betydande del av programperioden återstår och resultaten från alla projekt därmed ännu inte är klara, vilket i ännu högre grad gäller förmedlingen av resultaten.

För frågeställningen *om sammansättningen med nationell, regional och gränsregional representation lett till bättre förankring av och bredare kännedom om arbetet* är den generella uppfattningen bland IP:na, i stort sett oberoende av vilken aktör de representerar, att den bredare sammansättningen, allt annat lika, torde ha förbättrat förutsättningarna för ett breddat genomslag runt om i Norden. Bland de som har möjlighet att jämföra med förra perioden är bedömningen att bredden i representation gett en bättre förankring.

Men många IP:n är dock inte säkra att så är fallet när det gäller genomslaget på regional och lokal nivå, trots att det ju är just den nivån som fått utökad representation jämfört med föregående programperiod. Regionala representanter framhåller för egen del att de tar med och sprider kunskanden i arbetet där det är relevant. Resultaten vidarebefordras regionalt och ett flertal regioner har bjudit in forskare för att berätta om resultaten i projekten. Inom TG3 har man därtill exempelvis haft som praxis att vid genomgången av projektstatus diskutera hur projekten är kopplade till det egna sammanhanget och aktualiserat frågan om medlemmarnas betydelse för förankringen på varje möte. De som representerar större regioner upplever att det kan vara svårt att få genomslag och väcka intresse för att delta i olika arrangemang kring resultaten från temagrupperna.

Om gränskommittéerna påpekas att urvalet av de gränsregioner som deltar i TG:na kanske inte är helt representativt och frågan är därför om och hur man når ut till de

gränsregioner som inte deltar i temagrupperna. Ett par representanter för gränskommittéerna efterlyser här en gemensam kommunikationsplattform för gränskommittéerna där information från temagrupperna kunde förmedlas regelbundet.

Å den andra sidan finns respondenter från gränskommittéerna som menar att regionens synlighet ökar genom deltagandet i temagrupperna samtidigt som regionens aktörer har möjlighet att vara aktiva och att ta del av de aktiviteter som sker inom det regionalpolitiska samarbetet på nationell nivå. Ett par respondenter framhåller särskilt gränskommittéerna som viktiga för förankringen i regionerna.

En allmän iakttagelse från en av gränskommittéerna var att då det första Gränsregionala forumet ordnades var det många som inte kände till att det nordiska regionalpolitiska samarbetsprogrammet existerade. I dag kan gränskommittéerna vara delaktiga, vilket är ett steg på rätt väg. På Gränsregionalt forum uppges kopplingen till temagruppernas arbete ha blivit tydlig.

Det finns generellt en utmaning i att få intresse för de nordiska regionalpolitiska frågeställningarna på ministernivå. Det är något som har diskuterats även under tidigare programperioder. På liknande sätt konstaterar en ÄK-medlem att även om programmets prioriteringar generellt sett kan anses relevanta för det nordiska samarbetet i stort, så har det i praktiken ett väldigt begränsat genomslag inom det nordiska samarbetet i övrigt, t ex för NSK. Undantaget är Nordregio som ibland har rapporter (främst *State of the Nordic Region*) vilka i viss utsträckning noteras inom övriga delar av det nordiska samarbetet.

En respondent framförde att temagruppernas sammansättning i förhållande till genomslag och regional förankring bör diskuteras inför nästa programperiod. Ett förslag i linje med den diskussionen som framfördes ovan var att man borde överväga att bredda den regionala representationen genom att under nästa period aktivera rikstäckande regionförbund och liknande i programimplementeringen. På så sätt skulle man bättre nå ut till samtliga deras medlemmar.

På vilket/vilka sätt sprids kunskapen om arbete till övriga TG:n samt till andra aktiviteter inom ramen för programgenomförandet?

Enligt svaren sprids resultaten över TG-gränserna i huvudsak genom Nordregios aktiviteter. I mars 2019 arrangerade Nordregio ett gemensamt möte i Köpenhamn där de tre TG:na informerade varandra om sin verksamhet med fokus på policyrelevans. Det här tillfället betonas av många respondenter från temagrupperna som givande. Där framkom bland annat projekt av intresse mellan grupperna. Mötet följs upp av Nordregio och dess kommunikationsavdelning. De tre TG:nas ordförande har därutöver haft några få möten. I övrigt har det inte varit mycket aktivitet mellan temagrupperna. I den mån som ett mer konkret samarbete förekommer mellan grupperna handlar det om kontakter mellan projekt inom två olika TG:n som till sin tematik är nära eller överlappar varandra (ex. *second homes*, *ungdomars utanförskap*).

Flera respondenter nämnder därtill Nordregio Forum, där tillsvidare två av TG:na har haft insatsområdet som övergripande tema, som plattform för diskussion om relevanta perspektiv mellan temagrupperna och andra aktörer från olika miljöer. TG2:s tema kommer att vara i fokus på Nordregio Forum innevarande år.

Det finns dock ingen mer systematiskt genomtänkt struktur för hur ett mera aktivt samarbete mellan TG:na ska fungera, något som några respondenter saknade och menade att utrymme för utveckling finns.

I vilken utsträckning når TG:na ut med sina resultat till relevanta nationella respektive regionala forsknings- och policymiljöer?

Här är IP-åsikterna generellt sett rätt så varierande och utan några tydliga skillnader mellan de olika respondentgrupperna. Generellt anser man att Nordregio är aktivt och gör vad man kan för att få ut programaktiviteternas resultat till relevanta miljöer runt om i Norden. Som positiva exempel på Nordregios insatser på denna punkt nämns Nordregio Forum och de "road shows" som man genomför och som också lett till ökad kännedom om TG:arbetet. Nordregio har även på olika sätt bidragit till regionernas egna aktiviteter.

En del relevanta miljöer är representerade i temagrupperna. Flera av dessa respondenter uppger att de försöker sprida vidare och upplever att även andra medlemmarna försöker det. Kontakterna till medlemmarnas nätverk har lett till efterfrågan på projektpresentationer och workshops med nordregioforskarna ute i länderna. Relevanta miljöer bidrar dessutom enligt respondenter från Nordregio till projekten som till exempel intervjupersoner och fallstudier. Nordregio uppger därtill att deras nätverk till närbesläktade forskningsmiljöer och universitet är brett.

Frågan är dock om detta verkligen räcker till för nå utanför organisationen för genomförandet så bra som skulle vara önskvärt? Här hyser flera IP:na tvivel på att så är fallet och ser behov för ytterligare utveckling. En av de svarande påminner om att samma diskussion fördes under det förra programmet. En IP påpekar att - trots medlemskapet i ÄK-R - vet IP väldigt lite om TG:nas arbete, och ställer därför frågan hur vi ska kunna förvänta oss att man inom de nationella/regionala miljöer som inte deltar i samarbetet ska kunna känna till arbetet? Fler lyfter att spridningen och förankringen är beroende av vad var och en bidrar med inom ramen för sin roll.

Hur når då temagrupperna ut med information om sin verksamhet till politiker och beslutsfattare respektive till media?

Även för den här frågeställningen framkommer divergerande svar och perspektiv, vilket i sig antyder att det finns utrymme för att ytterligare jobba med frågorna. Både de som är mera positiva och de som är mera tveksamma betonar TG-medlemmarnas och tjänstemännens roll, att de tar upp frågorna och förankrar. Bland information som får genomslag från kommunikationen nämns kartor eller rapporter med resultat som sticker ut. Några av de svarande bedömer att det allmänt sett är rätt begränsat med information som faktiskt når ut. De som är involverade i TG-arbetet är generellt mera positiva och upplever att man kommer i

kontakt med många myndigheter och tjänstepersoner via TG-aktiviteterna, projekten och nätverken. Däremot anser de att det är svårare att nå politiker som dock ibland deltar i seminarier och aktiviteter, särskilt vid aktiviteter i regionerna.

Vad gäller hur man når ut i media görs uppföljningar i temagruppernas rapportering. Det verkar allmänt sett vara lättare att slå igenom i regionala och lokala media än i media på riksnivå. TG1 har lyckats få genomslag i medier i Norge, Finland och Island, medan TG2 har haft viss synlighet i Finland, Sverige och Island. Exempelvis har *Attractiveness*-projektet haft en profil som intresserat media. TG3 har haft svårare att nå synlighet i media, temana tycks inte vara så medialt intressanta. De danska medierna tycks också vara svårare att få att rapportera om det här slaget av nyheter.

Bland respondenterna nämner flera *State of the Nordic Region* som ett framgångsexempel i media. Även om den inte uteslutande rapporterar från temagruppernas arbete kan den väcka ett bredare intresse för det arbete som temagrupperna gör. Ett flertal respondenter menar att det är generellt svårt att få dagens medier intresserade för forskningsrapporter och -resultat. Flera av respondenterna konstaterar att de inte sett något från temagrupperna i media överhuvudtaget.

Via media kan resultatet i några fall även nå vidare ut till en bredare publik bland allmänheten. En stor del av de svarande uppfattar dock att allmänheten inte är den primära målgruppen för aktiviteterna utan att det är tjänstepersonerna, beslutsfattarna och forskarna som jobbar med regional utveckling och planeringsfrågorna på nationell, regional eller lokal nivå som är arbetet riktat sig till.

Följande igångsatta projekt nämns i intervjuerna som *sådana som påverkat politikutvecklingen i de nordiska länderna och självstyrda områdena så här långt*:

- Ett projekt med produktion av rumsligt ytterst detaljerade rutnätsdata över demografi och bostadsmönster som fått stor uppmärksamhet på nationell politisknivå.
- Ett integrationsprojekt som fått mycket positiv uppmärksamhet inte bara runt om i Norden utan även inom EU.
- Ett projekt med ungdomsfokus som rönt stor uppmärksamhet, särskilt på Island och Finland.
- Den fördjupade studien om resiliens där man förmått lyfta in ekonomisk och social resiliens på ett mera aktivt sätt både nationellt och på den regionala utvecklingspolitikens agenda
- Projektet om bostadspolitik (pågående) har lett till att TG3 är med och ger inspel till agendan och vilka frågor som diskuteras på mötet för bostadsministrarna i oktober 2019.

I övrigt nämner några av de nationella respondenterna att de konkret använt kunskapsunderlag och fakta för utformning av politiken på nationell nivå, såsom

landsbygddutvecklingspolitiken och regional utveckling. Kartdata nämns specifikt i det här sammanhanget. Ett par av de nationella respondenterna nämner även konkreta exempel där data och resultat från TG:na använts som underlag, men har likväl svårt att i dagsläget bedöma om detta kommer att påverka den praktiska politiken.

Respondenter från gränskommittéerna nämner här flera av de projekt som har genomförts utanför temagruppernas arbete men som stöder målsättningarna i samarbetsprogrammet, bland annat större Interreg-projekt.

Flertalet respondenter, oavsett bakgrund, anser att det är för tidigt att säga något säkert ännu om direkt inverkan på politikutvecklingen. Programmet är fortfarande inte till fullo genomfört och det tar alltid lite tid innan den här typen av samarbetet slår igenom och uppmärksammas i de berörda nationella policymiljöerna.

På frågan *hurvida en mer långsiktig nordisk/nationell policypåverkan kan förutses* är tongångarna mer positiva. Majoriteten av de svarande anser att det finns en rimligt god potential för mera långsiktig policypåverkan. Den långsiktiga påverkan är egentligen mer central, vad programmet kan nå över tid även om processen inte är lika tydlig. En respondent efterlyser en strategi för att föra vidare kunskapen till aktiv policy. Samtidigt noterar man att genomslaget i den konkreta politiken runt om i Norden är starkt beroende av hur de politiska prioriteringarna utvecklas framöver. Ett par respondenter är mera tveksamma även vad gäller möjligheterna på längre sikt.

Ett par av respondenterna med nationell bakgrund framhåller statsministrarnas initiativ om att Norden ska bli världens mest integrerade och hållbara region. För första gången på länge finns det lite mera fokus på Norden och det finns möjligheter för att EU- och Norden-perspektivet kan bli två delar av samma sak, framom att konkurrera om sakfrågorna. Det här initiativet kan ge en grund för att det blir lättare att jobba med projekt och policyutveckling i de nordiska länderna.

En representant för TG3 nämner tre konkreta projekt som kan tänkas påverka policy på sikt. (1) Projektet om hur trakter som har dominans av fritidsboende hanterar konkreta planeringsfrågor som fastighetsskatter, involvering av fritidsboende i lokal utveckling. (2) Betydelsen av befolkningsdata i form av rutnätsdata. Kartdata presenteras ofta på kommunal- och regional nivå, men om data presenteras efter rutnät kan rumsliga mönster avslöjas (t ex segregation, demografi, attraktivitet) som annars inte synliggörs. (3) Projekt om visioner om den gröna staden i Norden, kan bidra till diskussionen om stadsutveckling.

7. Nordregios uppdrag och roll i genomförandet

Nordregio ska bidra med underlag till Nordiska Ministerrådets regionalpolitiska samarbete genom att stötta ÄK-R och Nordiska ministerrådet för hållbar tillväxt (MR-Tillväxt (regional)). Nordregio är en central aktör i genomförandet av samarbetsprogrammet och ska i samarbete med ÄK-R och de tre temagrupperna planera och fullfölja de aktiviteter som behövs för programmets implementering. Nordregio ska förmedla kunskap och resultaten av genomförandet till relevanta målgrupper genom sina informationskanaler samt medverka i nationella och regionala nätverk och forum. Nordregio har således en central roll i programmets förverkligande.

Nordregio ska enligt samarbetsprogrammet därtill fungera som forsknings-, rådgivnings- och analysinstitut med fokus på strategisk, policyrelevant forskning för relevanta sektorer inom Nordiska ministerrådet. I rollen som rådgivare, och nordisk kunskapsbank i regionalpolitiska frågor ska Nordregio ge professionellt stöd till såväl Nordiska ministerrådet som till nationella, lokala och regionala myndigheter.

För Nordregios del står aktiviteterna inom de tre ovan diskuterade temagrupperna för en betydelsefull del av verksamheten inom institutet. Många av Nordregios övriga mandat och uppdrag främjar dock självfallet också de tre prioriterade insatsområdena i samarbetsprogrammet. Nordregio har ett strategiskt mandat som är antaget som en del av samarbetsprogrammet för regionalsektorn 2017 – 2020. Vid sidan av vad som nämns ovan ska Nordregio bedriva forskning och rådgivning inom området regional utveckling, planläggning och politik för att därigenom bidra till en balanserad, hållbar utveckling i Norden, inklusive Arktis. Nordregio ska behålla och utveckla sin roll som ett ledande forskningsinstitut i Europa inom sitt område och ska fortsatt delta aktivt i europeiska forskningsprogram såsom ESPON, Horizon 2020 samt i relevanta Interreg-program. Nordregio ska därtill leverera data och utföra territoriella analyser på Pan-europeisk nivå samt genomföra utvärderingar av olika stödprogram.

I de årliga beviljningsbrevet knyter Nordregios egna kärnområden nära an till samarbetsprogrammets insatsområden. Av årsrapporten framgår att en lång rad av de av EU, ESPON, Horizon 2020 och Interreg finansierade projekten ligger i linje med samarbetsprogrammets övergripande prioriteringar även om de genomförs i en större kontext. Även uppdrag som finansieras lokalt och nationellt stöder programmets insatser. För att belysa omfattningen på projektaktiviteterna kan noteras att enligt årsberättelsen för 2018 uppgick intäkterna från de externa projekten till 18,2 MSEK.

I det följande diskuteras Nordregios roll och förankring ur de olika respondenternas perspektiv. Sammanfattningen av bedömningen av Nordregio som leverantör av forskningsbaserad kunskap samt om Nordregios kunskapsunderlag når ut till regionerna och länderna grundar sig på i det närmaste

heltäckande svar från samtliga respondenter.

7.1 Nordregio som leverantör av forskningsbaserad kunskap

På frågan *om att Nordregio fyller sin roll som leverantör av forskningsbaserat kunskapsunderlag för den nationella och regionala politikutvecklingen* inom den regionalpolitiska sektorn är det dominerande svaret att Nordregio är en ytterst kompetent och väl fungerande forskningsmiljö utan vilken det regionalpolitiska samarbetet i Norden skulle tappa det mesta av sin kraft och sitt kunskapsmässiga underlag. Nordregio bedöms ha en viktig del i att driva samarbetsprogrammets förverkligande framåt. Nordregio fyller med andra ord sin roll som leverantör av forskningsbaserat kunskapsunderlag till politikutvecklingen, institutet har ett unikt kunnande i gränslandet mellan forskningsbaserat underlag och policy.

Respondenterna anser också genomgående Nordregio fortsättningsvis fyller sin roll som kunskapsstöd för den nationella politiken. Någon mera generell omformulering av rollen behövs således inte. Behovet att även framöver bevara Nordregios självständighet och koppling till regionsektorn betonades. Nordregio har dessutom möjligheten att dels jobba med långsiktig forskning, dels fånga upp snabba politikhärla frågor för ministermöten och liknande. Det nordiska lärandet ger ett mervärde och måste bedömas som relevant för det nordiska samarbetet. Från västnordiskt håll menade man dock att Nordregio borde få ett tydligare uppdrag och en roll även inom Arktis-samarbetet.

Ett halvdussin respondenter, såväl inom ÄK som i TG:na, påpekade samtidigt att Nordregios forskning och kunskapsutbud är bäst ägnat för de problemställningar och den politikutveckling som gäller på den nationella nivån. Man anser därför att Nordregio i sin förmedling lyckats bäst med att nå de nationella kompetens- och policymiljöerna. Enligt flera av dessa IP:n krävs mer konkreta och politikhärla resultat än vad som gäller för den bredare och mer övergripande policyansatsen på den nationella nivån. Från Nordregio-håll påtalades utmaningen med den generellt sett låga prioriteringen av det nordiska samarbetet i allmänhet, även inom relevanta nationella policymiljöer.

Ett förslag som en IP lyfte var att institutet kunde ges i uppdrag att utarbeta de anvisningar ("verktyg") som behövs för att mera konkret kunna använda den kunskap som institutet producerar i den praktiska politiken. Detta skulle enligt förslagsställaren bidra till att Nordregios forskning i högre grad skulle komma i användning i de gränsregionala samlarbetsområdena - och därmed ytterligare stärka Nordregios ställning som den ledande regionalpolitiska forskningsmiljön i Norden.

7.2 Nordregios kommunikation och förankring

Flertalet respondenter är eniga om att Nordregio jobbar hårt och på ett professionellt sätt för att nå ut med sin verksamhet och resultaten från forskningen i länderna och regionerna. Den dominerande uppfattningen är att Nordregio

verkligen försöker via olika kanaler och produkter. Någon tydlig kritik för att man inte skulle försöka finns alltså inte. Däremot går åsikterna isär om hur väl man lyckas med målsättningen.

Flera av ÄK-medlemmarna, NMR-sekretariatet och delar av TG-medlemmarna är rätt ifrågasättande och menar att det finns mycket intressanta resultat och därmed en potential i Nordregios verksamhet som inte når ut som den borde till de olika brukarna. *State of the Nordic Region* nämns dock som ett undantag av flera inom den här gruppen. Några av respondenterna reflekterar likväl över att det även hänger på dem själva och i vilken utsträckning de har resurser att vidareförmedla resultaten till relevanta brukare. Andra framhåller att de skickar vidare informationen till berörda partners och mottagare på såväl nationell och regional som lokal nivå, men de är osäkra på i vilken utsträckning materialet kommer till användning.

Även från det här perspektivet framhålls att de nationella och regionala mottagarna inte alltid prioriterar det nordiska samarbetet tillräckligt högt för att säkra de resurser som krävs för att aktivt ta del av och använda Nordregios forskningsresultat.

Några av de svarande menar att de här utmaningarna inte är något specifikt för Nordregios rapporter, utan att det finns en generell utveckling mot att policyaktörer via olika kanaler översköljs av en stor mängd informationsmaterial som på olika sätt är viktiga för sektorn (t ex EU-dokument), samtidigt som allt färre kan ta sig tiden eller prioriterar att läsa omfattande forskningsrapporter. Andelen som läser blir allt mindre och bedömningen är att gruppen främst består av de som redan är insatta och sakkunniga i de frågeställningar som berörs.

Flera respondenter konstaterar att det inte är lätt att komma med förslag på hur förmedlingen skulle kunna utvecklas. En nationell respondent menade att Nordregio kunde ha en ökad kontakt med nationella forskningsmiljöer och deras nätverk. Några idéer som kommer fram i diskussionerna är att man ytterligare kunde satsa på de sammanfattande korta nyheterna och dokumentationen från projekten, samt att kartor är lätta att ta till sig. Någon efterlyser också fler sammanfattningar på de lokala språken, många beslutsfattare är inte helt bekväma med engelska. Från några av regionerna efterlyser man att Nordregio kunde komma ut och presentera resultaten via olika former av seminarier och delta i aktiviteter i ännu större utsträckning än idag, men noterar samtidigt att det då vanligen krävs att det är de insatta forskarna som kommer. De framhåller att den personliga kontakten ger mervärde.

Respondenter från Nordregio, delar av ÄK-R och delar av TG-representanterna anser å andra sidan över lag att man lyckas bra med att nå ut till de mest relevanta forsknings- och policymiljöerna och hänvisar till flera konkreta exempel (*State of the Nordic Region*, Nordregio Forum, Nordregios "road shows" runt i Norden mm). Nya former av web-baserade seminarier har också introducerats. Exempel på

projekt där regionerna har visat stort intresse och aktivitet enligt en av ÄK-medlemmarna är digitaliseringen och projekt om smart specialisering, och även det nyare projektet om "*Skills*". Nordregio är enligt en ÄK-medlem aktivare i regionerna och har bättre kunskap om de regionala förutsättningarna än ministerrådssekretariatet som inte har resurser att jobba på den nivån.

Kommunikationsavdelningen vid Nordregio får mycket positiv återkoppling på förmedlingen, inte minst från gränsregionerna som nu har haft specifika projekt. Forskarna blir därtill ofta inbjudna till att hålla introduktioner i olika policysammanhang vilket visar på att det finns en rätt god kännedom om institutets verksamhet. En respondent från Nordregio klargör att personen aldrig jobbat inom någon organisation som har en så stor fokus på aktiv kommunikation.

Från Nordregios sida hänvisar man också till den brukarundersökning som Oxford Research nyligen genomfört (Oxford research, september 2019). Resultatet av brukarundersökningen visade sammanfattningsvis på en övergripande positiv bild av Nordregios förmedling och produkter. Beslutsfattare på olika nivåer anser att Nordregios produktion är relevant i det dagliga arbetet. Det komparativa perspektivet med jämförelser mellan de nordiska länderna bidrar till ett tydligt mervärde. Särskilt *State of the Nordic Region*, kartorna och rapporterna nämns som ofta använda kunskapsunderlag.

Brukarundersökningen visar på flera slutsatser som är i linje med vad som kommer fram i den här utvärderingen. Det finns en viss efterfrågan på såväl mera data och målinriktad förmedling till den lokala och regionala nivån. Personliga kontakter och presentationer som görs av Nordregios forskare upplevs som viktiga. Det finns enligt undersökningen även utrymme för mera målinriktade kortfattade nyheter, och i de fall som de mera omfattande rapporterna publiceras på engelska efterfrågas sammanfattningar på de skandinaviska språken för att nå en vidare krets av beslutsfattare.

8. Samarbetet med gränskommittéerna och NORA

8.1 Gränskommittéernas roll i det nordiska regionalpolitiska samarbetet

De nordiska länderna har lång erfarenhet av gränsöverskridande samarbete och att aktivt verka för att undanröja gränshinder. Målet för Nordiska ministerrådets engagemang i gränsregionalt samarbete är att ta tillvara möjligheter och undanröja de hinder som nationsgränser skapar för funktionellt sammanhållna gränsregioner samt att främja utveckling, innovation och tillväxt i de nordiska gränsregionerna.

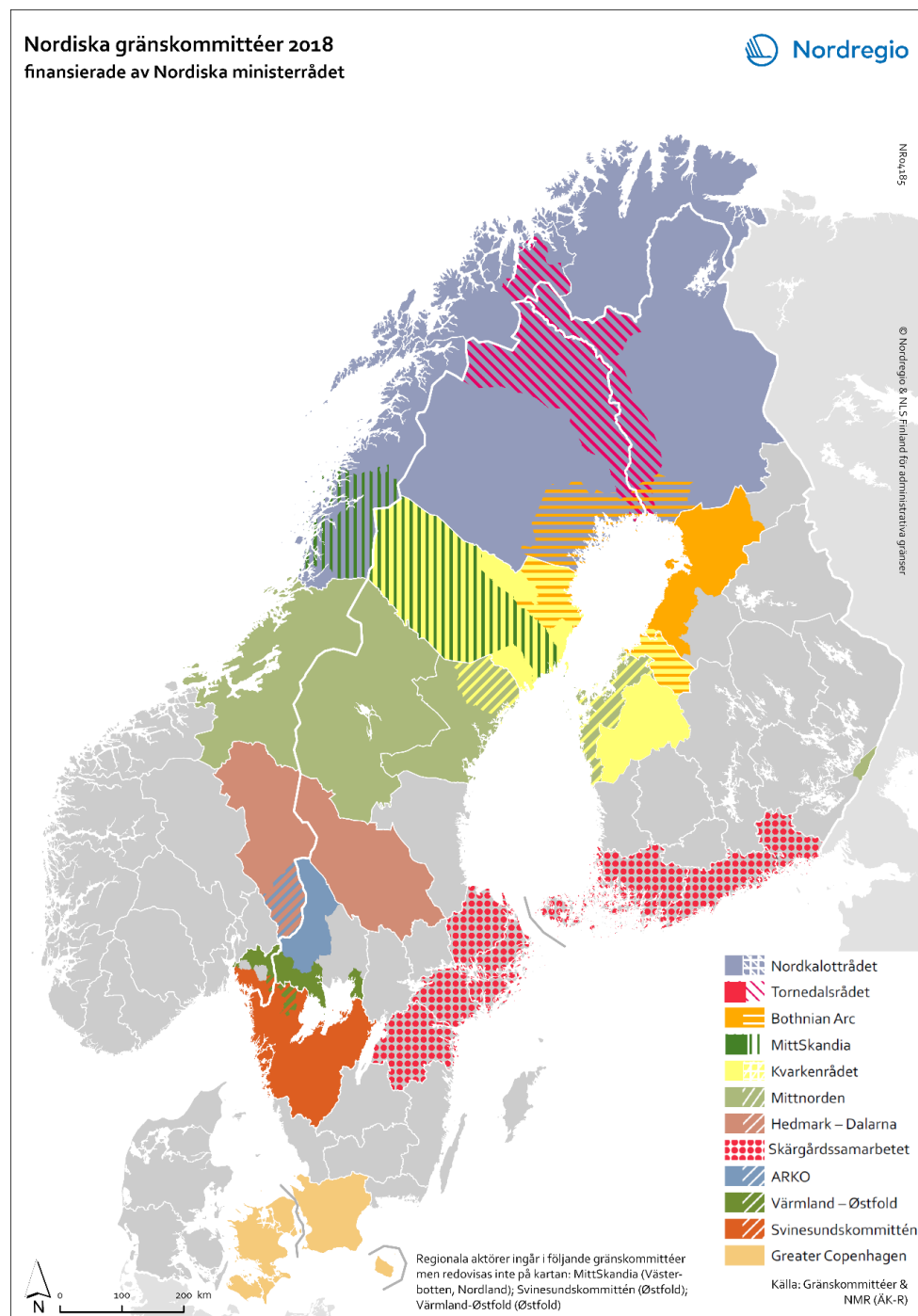
Inom det gränsregionala samarbetet i Norden finns sammantaget tolv gränskommittéer som samlar lokala och regionala aktörer som verkar för att främja utvecklingen i gränsregionerna (se Figur 3. Karta över Nordens gränskommittéer). Gränskommittéerna representerar de regioner som upplever de dagliga utmaningarna av riksgränser och kan fungera som en plattform för samarbete för lösningar över gränsen. Kommittéerna varierar mycket i storlek såväl geografisk som befolkningsmässig. Även organisatoriskt är skillnaderna betydande, någon av kommittéerna har endast kommuner bland medlemsorganisationerna medan andra även har fylkeskommuner, regioner, länsstyrelser, andra myndigheter samt näringslivsorganisationer representerade i organisationen. Sekretariatsfunktionen inom gränskommittéerna har också olika mycket resurser, från cirka 0,2 till 4 personer, därtill kan projektanställda bidra till resursbasen.

Nordiska ministerrådets basbidrag var 400 000 DKK per gränskommitté för 2018. Samma belopp har tillämpats sen 2014. Detta bidrag används huvudsakligen för att täcka kostnader av administrativ karaktär för kommittéerna. Därtill finns ett tilläggsbidrag om 3 315 000 DKK (2018) som fördelas mellan gränskommittéerna efter tidigare fastställd fördelning. Av dessa medel är 1 500 000 DKK öronmärkta till samarbetsprogrammet och fördelas via temagrupperna, 500 000 DKK per temagrupp. De öronmärkta medlen används för projekt inom gruppens prioriteringar som är relevanta för gränskommittéerna. Gränskommittéernas budget består i övrigt av medlemsavgifter, eventuella projektbidrag via temagrupperna samt för vissa av kommittéerna andra intäkter och eventuella projektmedel. Såväl medlemsavgifterna som de övriga intäkterna skiljer sig mycket mellan de olika kommittéerna.

Nordiska ministerrådet ingår individuella treåriga ramkontrakt med de enskilda gränskommittéerna av vilka framgår vad gränskommittéerna ska göra för medlen de beviljats från regionalsektorn, och på vilket sätt gränskommitténs verksamhet knyter an till samarbetsprogrammet. Generellt är gränskommittéernas uppdrag från ÄK-R att bidra till att lösa de utmaningar som beskrivs i samarbetsprogrammet. Gränskommittéerna definierar själva hur dessa prioriteringar hanteras i form av projekt och aktiviteter. Gränskommittéerna ska inom ramen för både kontraktet och uppföljningen tydliggöra hur man avser att arbeta i relation till temagrupperna. Vissa gränskommittéer arbetar aktivt inom

temagrupperna och projekt inom TG:na, andra följer särskilda aktiviteter eller enstaka projekt. Under innevarande samarbetsprogram deltar sju gränskommittéer i temagrupperna. Sex av dessa får sina omkostnader för att delta i temagruppernas möten täckta av bidraget för implementering av samarbetsprogrammet. Varje gränskommitté redogör i årsrapporteringen för de projekt som har relevans för det regionalpolitiska samarbetsprogrammet enligt bestämd mall och anvisningar.

Figur 3. Karta över Nordens gränskommittéer

Nio gränskommittéer har ansökt om finansiering från Interreg-programmen och är där via delaktiga i Interreg-projekt som på olika sätt stöder samarbetsprogrammets prioriteringar. Även andra finansiärer, såväl nationella som privata, bidrar till en relativt omfattande projektaktivitet inom flera gränskommittéer. Exempel på projektområden inom Interreg-aktiviteterna och inom verksamheter med andra finansiärer än ÄK-R som stöder samarbetsprogrammets mål är (flera av projekten täcker mer än ett projektområde):

- transportinfrastrukturprojekt (ex *Midway Alignment of the Bothnian Corridor*, för färjelänken över Kvarken, *E12 Atlantica Transport*, transportforskningsprojektet *BA3Net*, *Gränslös kollektivtrafik i en integrerad arbetsmarknad*, *TENTACLE – infrastruktur*),
- planeringsprojekt (ex *Hemma i skärgården*, *Effect for building – energisparande*)
- turism- och resebranschprojekt (ex *Spotlight High Low Coast*, *Besöksförvaltning Fulufjället*, *Unionsleden Moss – Karlstad*),
- näringslivsprojekt (ex *Bioraff Botnia*, *Smart Green Region Mid Scandinavia*, *Utveckling av näringslivsvägledning hos Nordkalottens Gränstjänst*, *Grön tillväxt*, *Framtiden är Blå*, *Greater Copenhagen life science-centrum*, *Ny Mat från Arctic*, *REGINA – storskalig industri och lokal smart specialisering*) samt
- arbetsmarknadsprojekt (ex *Gränsmöjligheter - en 161 mil integrerad arbetsmarknad längs norsk-svenska gränsen*, *Morgondagens skärgårdsbor*, *Combating Unemployment among Youth*)

En betydande del har flera av de horisontella perspektiven väl integrerade, såsom social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet, unga människor eller integration (Gränskommittéernas årsrapporter för 2018).

8.2 Gränskommittéernas roll i och bidrag till genomförandet av samarbetsprogrammet

Bedömningen av gränskommittéernas roll i förverkligandet av samarbetsprogrammet grundar sig på de sammantaget 20 respondenter som upplevt att de velat svara på alla eller delar av frågorna om gränskommittéerna vid utvärderingsintervjuerna.

När det gäller *om gränskommittéerna har en tillräckligt tydlig roll i det nordiska regionalpolitiska samarbetet* är den generella uppfattningen att gränsregionerna i och för sig har en i samarbetsprogrammet rätt så tydligt angiven roll, men att den rollen av olika skäl i praktiken inte blivit tillräckligt framträdande vid programmets implementering. Detta gäller även NORA, som genom sin annorlunda finansieringsbakgrund och lokalisering i Västnorden delvis upplevs befinna sig ”i utkanten” av samarbetet (se närmare under 8.4). Flertalet IP:n framhöll dock att gränsregionernas erfarenheter och förankring runt om i Norden har potentialen att ge ett värdefullt bidrag till samarbetet inom regionsektorn.

Det bör också understrykas att gränskommittéerna har ett bredare uppdrag som

inte till alla delar faller inom ramen för ÄK-R:s prioriterade områden. Avtalen med gränskommittéerna styr användningen av medlen från ÄK-R i gränsregionen.

Intervjuerna med gränsregionerna tyder på att de olika förväntningar som de gränsregionala representanterna har haft på arbetet i TG:na i stor utsträckning speglar värderingen av nyttan. De olika gränskommittéerna deltar därtill under lite olika villkor. Där finns dels respondenter som upplever att de projekt som har genomförts, särskilt de som varit knutna till gränsregionen, varit bra och värdefulla projekt och att de har kunnat dra nytta av dem i sitt arbete. Andra respondenter är besvikna över att de har fått konkurrera om att få projekt och anser att projekten inte är tillräckligt konkreta mot bakgrund av regionens behov.

De återkommer också till att det inledningsvis fanns oklarheter kring den finansiering som från 2018 överfördes från gränskommittéerna till temagrupperna. Gränsregionernas deltagande i TG:na var nytt och det tar tid att finna formerna. Flera respondenter från gränsregionerna tycker det är ett steg i rätt riktning att gränskommittéerna fått komma med i TG:na och på så sätt kommit närmare NMR och det som sker på den nivån. Kontakten mellan NMR, gränskommittéerna och övriga regioner som ingår i arbetet kan emellertid bli bättre, det finns goda utvecklingsmöjligheter i interaktionen.

En av orsakerna till gränsregionernas oklara position i TG-arbetet anses vara att de ofta har en egen agenda, med utgångspunkt i de specifika förutsättningarna i gränsregionen, som inte alltid passar så bra in i de prioriteringar som görs av de nationella representanterna. TG-representanterna uppfattas av flera av de andra aktörerna mera som "lobbyister" för sina gränsregioner. En annan faktor som nämns är att det inte fanns någon riktig tydlig tanke bakom urvalet av de gränsregioner som blev representerade i TG:na.

En av de ÄK-medlemmar som svarat betonar dock att det är en styrka för den nordiska regionalpolitiken att de olika gränskommittéerna kan verka under olika former och efter de behov som präglar just den specifika regionen. En representant från gränskommittéerna påminner om att förutsättningar även rent geopolitiskt är väldigt olika i gränsregionerna. I de östra delarna kan det vara värdefullt i sig att regionerna genom egna projektaktiviteter har en dialog på den subnationella nivån, medan det i andra gränsregioner kan drivas väldigt resultatnriktade projekt. Även mellan nord och syd är förutsättningarna mycket olikartade.

Flertalet respondenter som inte själva representerar gränsregionerna säger sig ha för lite kunskap om utvärderingsfrågan *i vilken utsträckning som erfarenheterna från gränsregionerna utnyttjas inom de övriga delarna av det regionalpolitiska samarbetet* för att ha någon egen uppfattning om saken, vilket i och för sig indikerar att erfarenheterna är rätt dåligt utnyttjade. Uppfattningarna är också rätt så blandade hos de som svarat. Gränskommitté-respondenterna anser överlag att potentialen och erfarenheterna inte nyttjas tillräckligt, att det finns mycket som övriga delar av samarbetet kunde lära av gränsregionerna samt att intresset från

ÄK-R:s sida kunde vara större. Gränskommittéerna kunde i större utsträckning utgöra bas för till exempel fallstudier. Andra anser att erfarenheterna absolut har kommit till användning inom TG:na och att gränskommittéernas TG-medlemmar överlag varit aktiva och bidragit i temagrupsarbetet.

Ett par respondenter framhåller att hur mycket erfarenheterna från gränskommittéerna sprids vidare inom samarbetet också är beroende av det engagemang och det synsätt som gränsregionerna haft inom ramen för det nya upplägget med deltagande i TG-arbetet.

Även beträffande *hur väl ramavtalen med ministerrådet främjar samarbetet och koordineringen av gränsregionarbetet* väljer en betydande del av IP:n att avstå från att svara med hänvisning till bristande bakgrundskunskap. Majoriteten av de som svarar anser att de anpassade ramavtalen fyller sin roll som ett viktigt styrmedel när det gäller användningen av den del av gränsregionernas finansiering som kommer från NMR. Bland gränskommittéerna finns representanter som framhåller att ramavtalen ger en viss kontinuitet och ekonomisk stabilitet. Någon menar att ÄK-R borde ha en lite aktivare roll i beredningen av ramavtalen och att man borde sträva efter att i högre grad jobba med gemensamma frågor. Bedömningen generellt är att ramavtalen knappast har någon koordinerande effekt beträffande de olika gränskommittéernas verksamhet.

Respondenter från gränskommittéerna återger att de lämnar årsrapporter över verksamheten enligt den mall som tagits fram för detta, men att de inte har någon information om hur rapporteringen förmedlas vidare och används. De skulle önska en årlig uppföljning och dialog som kunde öka kunskapen om förutsättningarna i gränsregionen. En respondent berättar att de administrativa ledarna vid gränskommittéerna på eget initiativ sedan ett par år har en årlig träff på ministerrädssekreteriet där de fått möjlighet att diskutera vad som förväntas av rapporteringen samt fört dialog kring andra frågor av vikt för gränskommittéerna. Erfarenheten har varit positiv.

På frågan om på vilket sätt projekten inom gränsregionerna bidrar till samarbetsprogrammets genomförande skiljer sig svaren åt mellan ÄK-respondenterna och de som är aktiva i gränsregionerna eller i någon av TG:na. Respondenterna från gränsregionerna ser dels att deras bidrag till projekten i TG:na bidrar till förverkligandet av programmet. Inom TG3 har de medel som omfördelats från gränskommittéerna till temagrupperna använts till ett större projekt med tre konkreta delprojekt om gränsregionala transporter, ett med utgångspunkt i utmaningarna för respektive gränsregion. Dels lyfter gränsregionerna fram en lång rad projekt i den egna verksamheten som faller utanför temagruppernas arbete men som ryms in under programmets prioriteringar. Bland dessa aktiviteter kan nämnas projekt inom områden som gränslös kollektivtrafik och projekt inom besöksnäringen (se närmare i 8.1).

Svaren från de övriga TG-aktiva respondenterna lyfter mer eller mindre enhälligt

fram gränskommittéernas på praktiska erfarenheter grundade bidrag och inspel i TG-arbetet.

Flera ÄK-medlemmar säger sig ha för lite information för att veta något om hur gränsregionerna bidrar till samarbetsprogrammets genomförande, alternativt uttrycker en förhoppning om gränsregionernas arbete med att bryta ner gränshinder samt deras deltagande i TG-projekten utgör viktiga bidrag.

En viktig aspekt för den roll som gränskommittéerna kan spela i genomförandet av programmet inom regionalsektorn är *hur samarbetet och kommunikationen mellan de olika gränskommittéerna fungerar*. De som är insatta i gränskommittéernas arbete såsom Nordregio och gränsregionernas representanter pekar samstämmigt ut det årligen återkommande Gränsregionalt forum – där även Nordregio, ÄK-R och NMR-sekretariatet deltar – som en viktig och värdefull plattform för informationsutbytet mellan gränsregionerna. Av de IP:n som svarade på frågan ansåg flera att forumet som plattform kan vidareutvecklas och utnyttjas mer än vad som görs idag. Diskussion har även förts om man eventuellt borde utöka antalet gränsregionala forum till två per år.

Den mest kritiska respondenten (från Västnorden) ansåg för sin del att innehållet i Gränsforummötena är så pass allmänt att det ibland kan vara svårt att motivera den arbetstid och de resekostnader som deltagandet kräver. För att bättre tillvarata den positiva potentialen hos gränsforumet framfördes därför förslag om att mötena skulle kunna utvecklas i riktning mot en mer konkret diskussion mellan gränskommittéerna om närbesläktade projekt inom olika kommittéer.

Ett annat förslag som framfördes var att Nordregios kommunikationsavdelning skulle ta på sig att mera systematiskt samla in och skicka ut information till alla gränsregioner om de projekt som är på gång (inkl. de som gränsregionerna driver inom ramen för TG-arbetet). Detta skulle främja två syften; dels ett rent orienterande syfte (vad är på gång) och dels en form av hörande om aktuella satsningar. En annan respondent efterlyser att ministerrädssekretariatet skulle ta ett större ansvar för att informationen mellan gränsregionerna och ÄK-R blev mer innehållsrikt. Ytterligare ett förslag som framförs är att gränsregionerna själva skulle kunna upprätthålla en digital plattform var de kunde samla information om vad som är på gång inom respektive region inom olika teman. Det är i dagsläget inte så lätt att hitta informationen, och det gäller särskilt för de gränskommittéer som inte är representerade i TG:na. Det finns sammanfattningsvis en grupp som efterlyser mera systematisk kommunikation mellan gränskommittéerna, men även gentemot de övriga aktörerna i programgenomförandet.

8.3 NORA:s plats och roll i det regionalpolitiska samarbetet

Det gränsregionala och transnationella samarbetet inom Västnorden och Arktisområdet bedrivs i form av ett nordatlantiskt samarbete (Nordic Arctic Cooperation – NORA) i nordisk och nationell regi. De ingående parterna och finansiärerna är – förutom NMR – Island, Färöarna, Grönland samt de nordnorska kustfylkena från Rogaland till Finnmark. NORA:s intäkter under 2018 uppgick till drygt 8,9 miljoner DKK, varav NMR stod för närmare 6,7 miljoner.

Enligt det regionalpolitiska samarbetsprogrammet syftar NORA:s verksamhet till att utveckla nordatlantiska och arktiska nätverk och projekt inom för regionen strategiska områden. NORA:s egen definition av sitt uppdrag är att ”stimulera till samarbete mellan länderna och aktörerna i det nordatlantiska Norden kring gemensamma utmaningar och lösningar, och på så sätt stärka den politiska och ekonomiska utvecklingen i regionen”.

I enlighet med det nordiska regionalpolitiska samarbetsprogrammet har de regionalpolitiska ansvariga ministrarna inom MR-Tillväxt (regional) i juni 2019 beslutat om en kompletterande nordatlantisk utvecklingsstrategi (NAUST) för NORA. Syftet är att med utgångspunkt i samarbetsprogrammets prioriteringar, men även FN:s hållbarhetsmål, vara vägledande för de gränsöverskridande nordiska samarbetet i Nordatlantregionen.

NORA utarbetar även sina egna strategi- och handlingsplaner. Den nuvarande gäller perioden 2017-2020 och bygger på erfarenheterna från den föregående strategin (2012-2016) samt den djupanalys av regionen och dess utvecklingsförutsättningar som genomfördes 2010 av OECD (*Territorial Review of the NORA-region*). NORA-strategin är mera konkret och projektorienterad än NAUST som, i likhet med regionalpolitiska samarbetsprogrammet, är mer övergripande och inriktad på policyorienterat kunskapsstöd och erfarenhetsutbyte. Att främja ett systematiskt och kontinuerligt kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan de nordiska gränskommittéerna och NORA samt med Nordregio bör enligt NMR prioriteras.

I NORA:s verksamhetsberättelse för 2018 betonas organisationens projektstödande, agendasättande och alliansskapande roll. Att stöda projekt är ett viktigt verktyg för att förverkliga den egna strategin. Samtidigt är projekten en viktig kontaktyta till aktörerna och aktiviteterna inom de prioriterade områdena i regionen. Hela 13 projekt som ska bidra till strategins förverkligande har beviljats stöd under 2018, två av dem har unga i fokus. Flera av projekten ligger även i linje med nordiska samarbetsprogrammets mål. Bland dessa kan nämnas projekt inom turism, bärkraftig ekonomi, grön tillväxt, kreativa industrier, innovation, digitalisering, design och smart energi.

Nedan sammanfattas och diskuteras NORA:s roll och förutsättningar i det regionalpolitiska samarbetet utgående från intervju svaren. Kunskapen om NORA:s roll och aktiviteter är uppenbarligen fortsatt begränsad bland en betydande del av

de respondenter som inte själva kommer från Västnorden, varför endast hälften, eller totalt 14 personer av de intervjuade har valt att kommentera NORA:s roll vid intervjun.

8.4 NORA:s plats och roll i det regionalpolitiska samarbetet

Bland de som svarat på frågorna om NORA är den övergripande synen på NORA att man fyller en viktig roll i samarbetet, men att det finns en del problem med att uppfylla den rollen på det sätt som det finns potential för. Ett problem som lyfts av flera IP:n är NORA:s avvikande upplägg och huvudmannaskap, vilket gör att man har en egen agenda som inte alltid passar in i de aktiviteter som görs inom programmet. NORA:s fokus ligger i huvudsak på praktisk handling, inte på teoretisk kunskaps- och policyutveckling. Ett par respondenter menar att NORA kunde vara aktivare såväl inom de nordiska gränsregionala nätverken som inom TG-arbetet samt att NORA i större utsträckning kunde bidra till samarbetsprogrammets prioriterade områden och i gemensamma nordiska aktiviteter över lag.

NORA har som nämnts ovan två olika strategier (NAUST-Nordatlantisk utvecklingsstrategi samt en egen strategi) av vilka den senare ännu inte har integrerats i samarbetsprogrammet, något som dock enligt uppgift från NORA kommer att göras. En respondent från en av gränskommittéerna understryker skillnaden i att NORA är en transnationell organisation där även regeringar, parlament och huvudstäderna är med, medan övriga är gränsregionala organisationer där de regionala aktörerna som länsstyrelser och regioner beslutar. Respondenten upplever finansieringsmodellen som orättvis då gränskommittéerna tillsammans disponerar lika mycket resurser som NORA gör för sig.

Två IP:n ansåg att NORA genom sina många intressanta "bottom-up" projekt runt om i Västnorden ger ett viktigt bidrag till samarbetet samtidigt som man också konstaterade att flera av NORA:s projekt (blå bioekonomi, turism och grön energi, se ovan) är direkt relevanta satsningar i förhållande till målen för TG1 och TG2.

Från Västnorden påpekades att bristerna i Nordregios utbud av data om Färöarna och Grönland begränsar användbarheten av samarbetsprogrammet i deras region.

8.5 Bör rollen omformuleras eller utvecklas?

Flertalet av de IP:n som representerar de övriga gränsregionerna säger sig ha för lite information om NORA:s verksamhet för att kunna svara, vilket tyder på att synligheten kunde vara större.

När det gäller respondenter med bakgrund i ÄK-R, Nordregio och NMR-sekretariatet går åsikterna rätt mycket isär om utvecklingsbehoven. Några av dem anser sålunda att NORA:s roll idag är bra och rimlig, och behöver därför inte ändras, medan flera andra anser att NORA:s roll på olika sätt skulle behöva

utvecklas och förbättras. Tre respondenter med olika bakgrund menar att NORA:s fokusområden måste bli tydligare och bättre integrerade i övriga aktiviteter i det kommande nordiska samarbetsprogrammet. Det separat framtagna nordatlantiska strategiprogrammet (NAUST), som har en bredare ansats kunde användas för att stärka NORA:s framtida roll och synlighet inom det nordiska samarbetet, och då inte minst inom Västnorden.

Ett par av respondenterna pekade också på potentialen i att det idag finns ett växande geopolitiskt, ekonomiskt och miljömässigt intresse för Arktis, något som kan och bör tas tillvara genom en höjning av NORA:s profil inom samarbetet. En respondent framförde en idé om att detta kunde förverkligas genom att tillskapa ett specifikt nordatlantiskt tema/insatsområde i kommande samarbetsprogram, inom vilket NORA i syfte att stärka rollen kunde tilldelas motsvarande roll i genomförandet som Nordregio har för innevarande program. Två av IP:na anser att man i kommande samarbetsprogram även borde utveckla ett tätare och bättre samarbete mellan Nordregio och NORA kring programmets roll och implementering i Västnorden. På så sätt skulle även erfarenheterna från NORA bättre komma till sin rätt.

Det förslag som går längst av de idéer som framfördes vid intervjuerna låter förstå att NORA skulle vinna på att komma loss från den regionalpolitiska sektorn och tilldelas större politisk tyngd som en viktig del i det bredare nordiska samarbetet kring utvecklingen i Nordatlanten och i Arktis. Detta skulle enligt den här respondenten bäst uppnås om NORA överfördes från MR-Växt (regional) till samarbetsministrarnas ansvarsområde. MR-SAM är redan idag ansvariga för det nordiska partnerskapsprogrammet (2018-2024) för Arktis samt grannlandssamarbetet mot väst.

9. Utvärderingens samlade slutsatser och rekommendationer

9.1 Regionalpolitiken som policyområde och utvärderingens förutsättningar

Det nordiska samarbetet inom det regionalpolitiska området har en lång historia som omfattar lärande, ökad förståelse och gemensamma insatser. Regionalpolitiken har en stor styrka i att den i sig är sektorövergripande och spänner över många politikområden och aktörer, policyuppsättningen är heterogen och uppvisar mångfald. Regionalpolitiken implementeras på flera nivåer, den nationella, den regionala och den lokala. Därtill är det gränsregionala samarbetet en viktig del i den nordiska regionalpolitiken, medan den övergripande nordiska nivån ska bidra med ett mervärde, en nordisk nytta. Den nordiska regionalpolitiken ska därtill ta hänsyn till såväl de nordliga glesbygdsutmaningarna som de urbana frågeställningarna i de södra storstadsregionerna. Den omspanner det västliga atlantssamarbetet och de särskilda förutsättningar som gäller för gränsregionerna i de östligaste delarna av den nordiska regionen. Spännvidden är en styrka i bredden av policymöjligheter, men medför också utmaningar i de olika perspektiv och synsätt som bör tas i beaktande i genomförandet av samarbetsprogrammet. Det här är något som också tydligt avspeglar sig i de bedömningar som kommer fram vid utvärderingens intervjuer.

När utvärderingen inleddes i början av september 2019 hade endast cirka två och ett halvt av programperiodens fyra år löpt, vilket bör beaktas då såväl processer som resultat diskuteras. Erfarenheterna från den innevarande programperioden är ändå tillräckligt betydande för att kunna bidra till ett kunskapsunderlag inför kommande samarbetsprogram.

9.2 Samarbetsprogrammets relevans

Den generella bedömningen av samarbetsprogrammet för regionalsektorn på basen av intervjuerna samt de aktiviteter som genomförts inom ramen för programmet är att huvudinsatsområdena är fortsatt relevanta, eller till och med mycket relevanta, för det nordiska samarbetet inom sektorn. Programmet är även relevant i den nationella och regionala kontexten.

Den kritik som framförs gäller främst två aspekter. Dels att de tre övergripande prioriteringarna i praktiken är så breda att de ger begränsad styrningseffekt. I synnerhet i början fanns det en osäkerhet i vad som förväntades. Tydligare riktlinjer och synligare intresse från ÄK-R efterlyses. Även ett visst finansiellt utrymme för ÄK-R:s mera omedelbara behov saknas. Dels finns blandade åsikter om programmets relevans på den regionala och lokala nivån. Bland de kritiska rösterna framförs att programmets övergripande karaktär gör att det tappar konkretion, mera operativa programformuleringar av större relevans för de ansvariga på regional och lokal nivå efterfrågas.

Utvärderarna konstaterar att vad gäller programmets inriktning finns en relevant grund i nu gällande program att ta avstamp ifrån. Programmets specifika inriktning bör dock beakta de förändringar som skett, såväl nationellt som i omvärlden. FN:s globala hållbarhetsmål har lyft och breddat hållbarhetsarbetet i de nordiska länderna, vilket med fördel kan vara utgångspunkten för den horisontella ansatsen. Också statsministrarnas nya vision bör läggas till grund för samarbetsprogrammets insatsområden under kommande period.

Ett fortsatt engagemang av gränskommittéerna och NORA rekommenderas. Genom att involvera representanter för gränskommittéerna, och även andra regioner, redan i programutformningen kan deras kunskande om de operativa frågorna i regionerna tas tillvara och synligheten förbättras. Samtidigt accentueras förankringen av programmets mål och prioriteringar.

Utvärderarna förordar därtill att MR-Tillväxt (regional) värderar om det finns behov av att vid sidan om de resurser som avsätts för genomförande av det nya programmets prioriterade områden avskilja en summa för ÄK-R att disponera för mer akuta policybehov som kan uppstå under programperioden.

9.3 Roller i genomförandet av samarbetsprogrammet

En central frågeställning i det här utvärderingsuppdraget är att bedöma om och på vilket sätt organiseringen av programimplementeringen har bidragit till programmets förverkligande och framgång. Har de tre temagrupperna bidragit till förverkligandet av programmet och dess resultat?

ÄK-R är mottagare av resultatet av de aktiviteter som genomförs inom samarbetsprogrammet och följer upp genomförandet. De temagrupper som svarar för genomförandet av programmet utvidgades i det här programmet till att vid sidan av de nationella representanterna även inkludera medlemmar från regionerna, gränsregionerna inklusive NORA. Den samlade bedömningen av den bredare sammansättningen av temagrupperna är att de efter en lite sökande uppstart nu fungerar väl och att blandningen av aktörer bidrar till en mångfald av inspel i projektverksamheten och en bredare förankring än vad som varit fallet i tidigare perioder. För gränskommittéerna har det i genomsnitt tagit lite längre att hitta rollen. TG-mötena har prioriterats högt av de flesta medlemmarna, samtalsklimatet har varit gott och engagemanget för aktiviteterna stort.

Utvärderarnas bedömning är att det är meningsfullt att ta vara på erfarenheterna från pågående program och bygga vidare på den bärande idén med grupper som systematiskt jobbar för programmets genomförande. Det är svårt att hitta ändamålsenliga alternativ. Större och mer heterogena grupper kräver dock mer tid för att bygga upp dynamik, roller och aktiviteter. Att ha sekretariatsfunktionen för merparten av programmets genomförande inom en gemensam organisation ger möjligheter till koordinering, samverkan och utbyte av erfarenheter och kunskande.

Det har dock framkommit vissa oklarheter och kritik till tolkningen av

rollfördelningen. Utvärderingen visar följaktligen på behov att inför kommande samarbetsprogram tydliggöra rollerna på två nivåer inför uppstarten av programaktiviteterna. Dels bör rollen och mandaten mellan ÄK-R, ministerrädssekreteriatet, Nordregio och temagrupperna klargöras för alla aktörer i programgenomförandet. Dels bör de olika rollerna inom temagrupperna (ordförande, Nordregio-sekreteriatet, de nationella representanterna samt TG:nas övriga medlemmar) tydliggöras inför uppstarten. Under innevarande period har det framförts synpunkter på att Nordregios roll i projektutvecklingen och styrningen av programgenomförandet till vissa delar blivit väl framträdande.

En målsättning för samarbetsprogrammet har varit att engagera gränskommittéerna i genomförandet, att öka konkretiseringen och förankringen av projektverksamheten genom deras deltagande. Temagrupperna utgör en resurs och ett stöd, särskilt för de mindre gränsregionerna. Genom TG-arbetets upplägg har det emellertid uppstått två grupperingar bland gränskommittéerna, de som är delaktiga i TG-arbetet och de som står utanför.

Utvärderarna rekommenderar att kommande samarbetsprogram bygger vidare på de positiva erfarenheter som har vuxit fram inom det grundkoncept som temagrupperna utgör. Processen för hur och vilka representanter som utses kan med fördel tydliggöras, och eventuellt justeras så att de regionala representanterna i högre grad förankras i landsomfattande organisationer.

Större delen av sekretariatsfunktionen för programmets genomförande rekommenderas fortsättningsvis vara samlad inom ett institut. Nordregio har stora fördelar genom forskningsfokus på regional utveckling, planering, kartdata och det bärande nordiska perspektivet.

Utvärderarna föreslår att mandaten och ansvaret mellan MR-Tillväxt (regional), ÄK-R, MNR-sekreteriatet, Nordregio och temagrupperna klargörs för alla aktörer i programgenomförandet inför kommande programs uppstart genom skriftlig dokumentation samt genom att NMR-sekreteriatet deltar i kickoffen för det nya samarbetsprogrammet.

På motsvarande sätt rekommenderar utvärderarna att mandaten och rollerna inom temagrupperna explicit dokumenteras och kommuniceras inför programstarten, såväl inför att de nationella och regionala medlemmarna utses som vid kickoffen för programmet.

Projektgenereringen kan med erfarenheterna från innevarande program som grund systematiseras och göras mer transparent för alla aktörer i genomförandet. Vidare uppmanar utvärderarna att förenhetliga hanteringen av de medel i temagrupperna som överförs från gränskommittéernas anslag.

Utvärderarna ber ÄK-R bedöma om det finns förutsättningar att skapa större utrymme för rapportering och dialog mellan temagrupperna och ÄK-R på något av de möten som ÄK-R håller.

Utvärderarna rekommenderar en tydligare dialog mellan ÅK-R/MNR-sekretariatet och gränskommittéerna i samband med årsrapporteringen. Den årliga träffen vid sekretariatet i samband med årsrapporteringen kan utvecklas till en fördjupad diskussion om frågor av vikt för gränskommittéerna.

För NORA är såväl omdömena som förslagen som framförs splittrade. Utvärderarna föreslår att ÅK-R värderar om NORA, mot bakgrund av de erfarenheter som organisationen besitter samt det växande geopolitiska intresset för Västnorden, kunde få en mera framträdande roll i kommande samarbetsprogram. Den nordatlantiska strategin NAUST kan utgöra en plattform för en sådan utveckling.

9.4 Förmedling, förankring och tillämpning av resultatet

Förutsättningarna för aktiv förmedling och förankring av samarbetsprogrammets resultat är under innevarande program bättre än tidigare. Bredden på temagrupperna har bidragit till större spridning och förankring. Medlemmarna i temagrupperna ska fungera som ambassadörer för gruppernas resultat. Därtill har varje temagrupp haft kommunikationsresurser knutna till gruppen via Nordregios kommunikationspersonal. Kommunikationsaktiviteterna har varit många och uppvisat en mångfald. Redan vid tidpunkten för den här utvärderingen nämns exempel på hur arbetet från temagrupperna kommit till användning i det dagliga arbetet och även i något fall för policyutveckling.

Samtidigt har medielandskapet ändrat mycket under de två senaste programperioderna. Flödet av information och dokument via e-post och sociala medier som policyaktörer förväntas ta till sig är enormt och det tenderar att bli en allt större utmaning att nå ut med längre och djupare rapporter. Man talar om att informationsinhämtningen i allt högre grad sker horisontellt, genom att skanna av vad som pågår medan allt färre prioriterar den djupare (vertikala) informationen och läser omfattande rapporter.

Bland de förslag som framkommer i rapporten finns ökad användning av målinriktade sammanfattningar ("policy briefs"), förmedling genom personliga kontakter och presentationer samt ökad användning av de skandinaviska språken då man riktar sig till beslutsfattare.

Utvärderarna föreslår att innevarande programperiod följs upp med en utvärdering av de olika kommunikationsinsatser och medel för förankring som använts, samt att ÅK-R och Nordregio med utvärderingen som grund i samverkan utarbetar en gemensam strategi för förmedlingen och förankringen av resultaten från kommande samarbetsprogram.

Utvärderarna rekommenderar också att man i de styrdokument som anger mandaten på olika nivåer tydliggör det breda ansvaret för vidareförmedling och förankring i de nationella och regionala miljöerna. Modeller för kommunikationen och förankringen kan med fördel även vara ett tema för kickoffen. Rekommendationen innebär att de nationella och regionala aktörer som är involverade i programgenomförandet bör prioritera uppdraget.

Nordregio rekommenderas att i samverkan med regionerna utveckla forskningens tillämpbarhet för den regionala och lokala nivån genom att ta fram anvisningar och "best practice"- projekt för hur det forskningsbaserade kunnandet kan användas i regionernas konkreta utvecklingsarbete och politikutformning.

Slutligen föreslår utvärderarna att det avsätts resurser för att från varje temagrupp lyfta profilprojekt som kan bidra till synligheten och spridningen av resultatet av temagruppernas insatser för genomförandet av samarbetsprogrammet.

9.5 Slutord inför kommande samarbetsprogram

De nordiska statsministrarna presenterade i augusti i år en ny vision om att Norden ska bli världens mest integrerade och hållbara region. För att förverkliga visionen kommer särskilda satsningar att göras på ett grönt Norden, ett konkurrenskraftigt Norden samt ett socialt hållbart Norden. Satsningen på de tre strategiska prioriteringarna sträcker sig fram till 2024. Varje sektor inom ministerrådssamarbetet kommer att behöva ta i beaktande hur pågående eller planerade delar av sektorns verksamhet bidrar till de tre strategiska prioriteringarna, och hur sådan verksamhet ytterligare skulle kunna stärkas. Visionen och strategin blir därmed en del av det sammanhang under vilket kommande samarbetsprogram för regionalpolitiken ska utarbetas.

Statsministrarnas vision ger möjlighet för ny luft under vingarna på det nordiska samarbetet generellt - och fokus på integration över gränser och hållbarhet ger särskilt goda förutsättningar för regional- och plansektorn. I Norden har vi många gemensamma intressen och utmaningar, en gemensam röst är starkare utanför den nordiska kontexten än när varje land agerar skilt.

Utvärderarna vill här avslutningsvis hänvisa till de tillämpliga resultaten från aktiviteterna inom regionalsektorns samarbetsprogram. Både forskningen och praktiken har visat att i en resilient region samverkar aktörer och organisationer för att driva utvecklingen framåt och stå robusta inför nya utmaningar och förändrade förutsättningar. Om aktörerna inom regionalsektorns samarbetsprogram kan nå ökad samsyn om mål och prioriteringar inför nästa programperiod har sektorn goda möjligheter att på ett fruktbart sätt bidra till visionen om ett väl integrerat och hållbart Norden och väcka intresse för aktiviteterna på ministernivå.

Referenser

Finansieringsmodell för grensekomiteene, Nordisk ministerråd, 16 november 2016

Gränskommittéerna i det nordiska samarbetet. Nordiska ministerrådets uppdrag till gränskommittéerna, November 2018

Mid-term status for the Nordic Cooperation Programme for Regional Development and Planning – from the Thematic Groups, Karen Refsgaard with inputs from the Nordregio Secretariats, April 12th 2019

Mid-term status for the Nordic Cooperation Programme for Regional Development and Planning – from the Thematic Groups, Karen Refsgaard with inputs from the Nordregio Secretariats, September 9, 2019

Måluppfyllelse beviljningsbrev 2018, Bilaga 1 till årsrapport 2018, Nordregio

NORAs årsberetning 2018, NORA 15 februari 2019

Nordatlantisk utvecklingsstrategi – NAUST, Nordiska ministerrådet 2019

Nordisk partnerskap för Arktis, Nordiska ministerrådets arktiska samarbetsprogram 2018-2021

Nordiskt samarbetsprogram för regional utveckling och planering 2017-2020, Nordiska ministerrådet 2017

Nordisk samarbejdsprogram for regional udvikling og planlægning 2013-2016, Evaluering af gennemførelsen 2013 – 2015, Udarbejdet for EK-R

Nordregio Årsrapport 2018 inkl Bilaga 1, Måluppfyllelse beviljningsbrev 2018

Praemisser for arbejdsfordeling mellem Nordregio og Temagruppernes deltagere, dokument antaget av ÅK-R 02.05.2018

Status for implementering av det Nordiske Samarbejdsprogrammet, Forskningsdirektør Karen Refsgaard, Januar 2018

User survey and evaluation of Nordregio outreach and products, Oxford research, September 2019

Vår vision 2030. Vision för det nordiska samarbetet. Statsministrarnas deklARATION 20.08.2019

Work Programme for the Thematic group for sustainable rural development – Second period 2018-2020, Nordic Council of Ministers

Work Programme for the Thematic group for innovative and resilient regions, Nordic Council of Ministers

Work Programme for the Thematic group for sustainable cities and urban development, Nordic Council of Ministers

Årsrapporteringen för 2018 från alla 12 gränskommittéer

Internetkällor:

https://nora.fo/news/48/syv-prosjekter-bevilget-stotte-fra-nora?_l=no (hämtat 18.10.2019)

<https://nora.fo/news/52/stotte-til-seks-samarbejdsprojekter-i-nordatlanten> (hämtat 18.10.2019)

<https://www.nordregio.org/about/nordic-co-operation-programmes/nordic-thematic-groups-2017-2020/> (hämtat 18.10.2019)

Bilagor

Bilaga 1: Uppdraget³

Mandat

Oppdraget er å gjennomgå operasjonaliseringen av samarbeidsprogrammet, arbeidet i temagruppene og organiseringen av disse. Evalueringen skal utgjøre kunnskapsgrunnlag for det kommende samarbeidsprogrammet og eventuelt framtidige aktiviteter og initiativ.

Har samarbeidsprogrammet fungert etter hensikten?

1. I hvilken grad var samarbeidsprogrammet egnet til å få konkretisert de strategiske innsatsområdene? I hvilken grad var samarbeidsprogrammet tydelig nok formulert, og var innsatsområdene retningsgivende nok for temagruppenes videre arbeid?
2. Treffer prioriteringene i samarbeidsprogrammet de nasjonale prioriteringer og utfordringer eller bør disse endres?

Temagruppene:

3. Hvordan har arbeidsdelingen mellom temagruppene fungert? Hva burde vært gjort annerledes?
4. Hvordan har temagruppene fungert (i forhold til de tidligere arbeidsgruppene)?
  - a. Er rollen til temagruppene og gruppenes medlemmer klar? Forstår alle medlemmene gruppens og sin egen rolle? Hvordan blir rollen ivarettatt?
  - b. Hvordan har det fungert med et større antall representanter i hver gruppe?
  - c. I hvilken grad har utvidelsen av antall medlemmer ført til en bedre regional forankring?
  - d. Hvordan har sammensetningen med nasjonale -, regionale- og grensekomitérepresentanter fungert?
  - e. Gruppene har valgt ulike arbeidsformer. Hvordan har det påvirket arbeidet?
  - f. Hvordan har kontakten mellom møtene og fordeling av ansvar fungert?
  - g. I hvilken grad har informasjon om aktiviteter og resultat ut til flere enn dem som sitter i gruppene - til embetsverk på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå, presse, politikere, forskere, allmennhet?
  - h. I hvilken grad har prosjektene i temagruppene hatt effekt på politikkutvikling lokalt, regionalt og nasjonalt?
  - i. Nordregio sekretariats funksjon: Er rollen forstått og håndtert riktig? Er Nordregio et godt nok bindeledd mellom temagruppene og EK -R? Kommer EK -Rs beslutninger tydelig nok fram til/i temagruppene?
  - j. Finnes det forslag til andre måter å organisere arbeidet på?
5. I hvilken grad har kunnskapen fra det forrige samarbeidsprogrammet 2013-2016 og dets arbeidsgrupper blitt videreført i temagruppene?

Nordregio, NORA og Grensekomiteene:

6. Er det generelle oppdraget til Nordregio fortsatt gyldig eller bør det omformuleres?
7. Er oppdraget til NORA fortsatt gyldig eller bør det omformuleres?
8. Hvordan fungerer samarbeidet med grensekomiteene? Er styringen gjennom rammekontrakter hensiktsmessig?

Gjennomføring av arbeidet

Evalueringen skal ta utgangspunkt i en dokumentgjennomgang. Videre skal det gjøres intervjuer med utvalgte personer fra EK -R, temagruppene, involverte forskere fra Nordregio, Nordisk ministerråds sekretariat, grensekomiteene og NORA. Til slutt skal konklusjoner og anbefalinger leveres. Arbeidet utføres av en forsker med kompetanse på nordisk regional- og planleggingspolitikk og organiseringen av denne.

Bakgrunnsmateriale levert av Nordisk ministerråds sekretariat:

- Nordisk samarbeidsprogram for regional utvikling og planlegging 2017 -2020
- Temagruppenes arbeidsplaner
- Temagruppenes årsrapporter
- Temagruppenes publiserte rapporter
- Nordregio, NORA og grensekomiteenes årsrapporter
- Liste med kontaktinformasjon til relevante kandidater til intervjuer

Budsjett og tidsramme

Det settes av DKK tilsvarende ca ett månedsverk, samt reisekostnader fra sekretariatets disponeringsmidler for gjennomføringen. Oppdraget skal levers senest 19. august 2019.

Videre prosess

Sekretariatet gjør avtale med en nordisk regionalforsker med relevant kompetanse om utføring av oppdraget.

³ ÅSUB erhöill kontrakt för uppdraget den 12 augusti 2019 varför leveransdatum justerades till 31 oktober.

Bilaga 2: Förteckning över intervjuade personer

Namn	Aktör	Intervjudatum
Lise Østby	Ministerrådssekretariatet	9.sep
Linnéa Johansson	ÄK-R	9.sep
Gerd Slinning	ÄK-R	10.sep
Ole F. Kjær	ÄK-R/NORA	12.sep
Ásmundur Guðjonsson	NORA	13.sep
Annastina Sarlin	Gränskommitté	13.sep
Elsie Hellström	TG-medlem / Gränskommitté	17.sep
Moa Tunström	TG-sekretariat, Nordregio	18.sep
Paula Mikkola	TG-medlem / Gränskommitté	18.sep
Halla P. Poulsen	ÄK-R	19.sep
Hermann Sæmundsson	ÄK-R	20.sep
Jerker Johnson	TG-medlem	20.sep
Tuula Ajanki	Gränskommitté	23.sep
Anna Karlsdottir	TG-sekretariat, Nordregio	24.sep
Leif Ehrsten	ÄK-R	24.sep
Kjell Nilsson	Nordregio	25.sep
Heikki Aalto (& Tuula Parsiala Teittinen)	TG-medlem / Gränskommitté	25.sep
Benedicte Akre	TG-medlem	26.sep
Hans-Peter Carlson	Gränskommitté	26.sep
Mikko Huuskonen	TG-medlem	27.sep
Jukka Teräs	TG-sekretariat, Nordregio	27.sep
Kjell Vaagen	TG-medlem / Gränskommitté	30.sep
Matilda Sommelius	TG-medlem / Gränskommitté	30.sep
Patrik Johansson	TG-medlem	1.okt
Kristian Elleby Sundquist	TG-medlem	1.okt
Karen Refsgaard	Nordregio	2.okt
Gitte Mondrup	ÄK-R	2.okt
Isabella P. Rydén	ÄK-R	3.okt

Kompletterande informanter under oktober 2019

Karen Refsgaard	Forskningsdirektör, Nordregio
Lise Østby	Seniorrådgivare, Ministerrådssekretariatet
Michael Funch	Kommunikationschef, Nordregio

Bilaga 3: Intervjufrågor, grundformulär

Ministerrådets evaluering av genomförandet av det nordiska samarbetsprogrammet för regionalpolitik och planering 2017-2020

Frågeställningar för telefonintervjuer med sakkunniga inom programimplementeringen, gjorda av ÅSUBs utvärderingsteam september 2019 (Version temagruppernas aktörer)

De grönmarkerade frågorna har bara ställts till TG-aktörerna.

Respondentens nationella och nordiska bakgrund och erfarenhet

1. Kan Du berätta lite om Din sakkunnigbakgrund och Dina erfarenheter av det nordiska samarbetet?
  - Vad är Din bakgrund inom region- och plansektorn nationellt?
  - Din roll/roller i implementeringen av nuvarande samarbetsprogram?
  - Medverkan i det nordiska samarbetet under tidigare programperioder?

Allmänt om det regionalpolitiska samarbetsprogrammet

2. Vad är Din allmänna uppfattning om programmet (2017-2020) utgående från Dina erfarenheter hittills under programperioden?
Är samarbetsprogrammets innehåll och inriktning (huvudinsatsområden Hållbar landsbygdsutveckling, Innovativa och resilienta regioner, Hållbara städer och stadsutveckling) relevant för:
  - a. Den programverksamhet Du deltagit i?
  - b. Det nordiska samarbetet inom sektorn i allmänhet?
  - c. Prioriteringarna inom den nationella/regionala/lokala miljö och de sakområden som Du är verksam i?
3. Om programmet brister eller är mindre relevant i något av de tre punkterna ovan, Varför? Vilka är de viktigaste bristerna?
4. Har implementeringen av programmet konkretiserat de strategiska huvudinsatsområdena? Ge exempel från dina erfarenheter.
5. Programmet lyfter fram flera horisontella perspektiv som ska beaktas i genomförandet av samarbetsprogrammet: villkor och möjligheter för barn och unga i Norden, ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet samt jämställdhetsperspektivet. Hur har dessa perspektiv integrerats i genomförandet?

De tre temagruppernas (TGs) organisation, insatser och resultat

Frågorna är här främst riktade till aktiva TG-medlemmar. Svar och synpunkter från sakkunniga respondenter inom övriga delar av samarbetsprogrammet är välkomna i den mån de har kännedom och egna åsikter om olika delar av TG-arbetet.

6. Organiseringen av arbetet inom de tre temagrupperna
  - a. Har gruppernas sammansättning och storlek varit optimal med avseende på ansvar och rollfördelning?
  - b. Har ansvarsfördelningen och rollerna varit klara för alla inblandade deltagare?
  - c. Hur har ledningen av temagruppernas arbete fungerat?
  - d. Hur har samarbetet mellan de nationella, de regionala och gränskommitté-representanterna fungerat?
  - e. Har temagruppen genomfört någon egen utvärdering eller uppföljning av arbetet?
  - f. Hur har den interna kommunikation och arbetsinsatser mellan gruppernas möten fungerat?
7. Förankring och spridning av TG-arbetet och dess resultat
  - a. Har sammansättningen med nationell, regional och gränsregional representation lett till bättre förankring av och bredare kännedom om arbetet? På vilket sätt?
  - b. På vilket/vilka sätt sprids kunskapen om arbete till övriga TG:n samt till andra aktiviteter inom ramen för programgenomförandet?
  - c. När TG:na ut med sina resultat till relevanta nationella/regionala forsknings- och policymiljöer?
  - d. När man ut med information om sin verksamhet till
    - Politiker och beslutsfattare,
    - media och
    - allmänhet?
 Ge exempel!
  - e. Hur har projektgenereringen sett ut? Hur har de projekt som genomförs valts ut?
  - f. Har de igångsatta projekten (hittills) påverkat politikutvecklingen i de nordiska länderna och självstyrda områdena? Hur? Ge exempel!
  - g. Kan en mer långsiktig nordisk/nationell policypåverkan förutses? På vilket sätt?
8. Nordregios och ÄK-R:s (Ämbetsmannakommittén för regionalpolitik) betydelse och roll i TG-arbetet
  - a. Har Nordregios roll som sekretariat och forskarstöd fungerat som förväntat? Vad kunde förbättras? Vad har fungerat särskilt bra?
  - b. Har ÄK-R:s riktlinjer och beslut kommit fram tillräckligt tydligt till temagrupperna? Hur har de påverkat inriktningen på TG-arbetet?
  - c. Har erfarenheterna från genomförandet av ÄK-R:s föregående samarbetsprogram (2013-2016) påverkat arbetsupplägget i grupperna?

- d. På vilket sätt följer ÅK-R det arbete som görs i temagrupperna och i gränsregionerna? Vilken typ av rapportering får ÅK-R från TG:na respektive gränsregionerna? OBS! Uppföljningsfråga som introducerades efter de första intervjuerna.

Nordregios roll i det regionalpolitiska samarbetet

9. Anser Du att Nordregio fyller sin roll som leverantör av forskningsbaserat kunskapsunderlag för den nationella och regionala politikutvecklingen inom den regionalpolitiska sektorn? Om ja, på vilket sätt? Om inte, vilka är de viktigaste bristerna?
10. Är Nordregios generella uppdrag (som nordiskt kunskapsstöd i politikutvecklingen) fortsatt relevant? Om inte, på vilket sätt borde uppdraget i så fall omformuleras eller utvecklas?
11. När Nordregios kunskapsunderlag ut i länderna / regionerna. Ge exempel från Dina erfarenheter.

De gränsregionala kommittéerna och det nordiska atlant-samarbetet (NORA)

12. Hur fungerar samarbetet och informationsutbytet mellan de olika gränskommittéerna? Beskriv!
13. Har gränskommittéerna en tillräckligt tydlig roll i det nordiska regionalpolitiska samarbetet?
14. Utnyttjas erfarenheterna från gränsregionerna i tillräcklig utsträckning inom övriga delar av det regionalpolitiska samarbetet?
15. Främjar ramavtalen med ministerrådet det samarbete och den koordinering av gränsregionarbetet (mellan gränsregionerna samt med övriga delar av det regionalpolitiska samarbetet) som eftersträvas?
16. På vilket sätt bidrar projekten inom gränsregionerna till samarbetsprogrammets genomförande? Ge exempel!
17. Fyller NORA sin roll i det regionalpolitiska samarbetet? På vilket sätt?
18. Bör rollen omformuleras eller utvecklas, i så fall hur?

Övriga ev. synpunkter på det nordiska samarbetet inom region- och plansektorn

19. Eventuella mer övergripande synpunkter på det nordiska regionalpolitiska samarbetsprogrammets roll och sätt att fungera i sitt sammanhang. Hur stor är "efterfrågan" på resultaten från programmet i relevanta nationella/regionala kunskaps- respektive policymiljöer? Personliga erfarenheter, iakttagelser och idéer om möjliga förbättringar i syfte att stärka samarbetsprogrammets relevans och användning runt om i Norden.

Bilaga 4. Ongoing and newly decided projects within the Thematic groups

(Källa: Mid-term status for the Nordic Cooperation Programme for Regional Development and Planning – from the Thematic Groups, April 2019 & September 9, 2019)

Thematic Group 1: Sustainable Rural development

- Rural Norden in 2050 (2017-2018)
- A rural perspective on spatial disparities in education and employment outcomes (2017-2019)
- Rural Attractiveness (2017-2019)
- Housing: rural-urban linkage (2018-2019)
- Tourism in the Rural Regions of Norden (2018-2020)
- Silver Economy (earlier Reform of transport support services for mobility challenged population (elders and handicapped) in rural areas) (2019)
- Regional collaboration on service provision and social innovation (2019-2020)
- Regional disparities and the geography of service (2019-2020)
- Cross-border cooperation Regional Reforms (2018-2019)
- Nordregio Forum 2018 “Changing Ruralities”
- Sami Youth Cross-border project (2019)

Thematic Group 2: Innovative and Resilient Regions

- Resilience and the Nordic Regions (2017-2018)
- Smart Specialisation in the Nordic Regional Context (2017-2018)
- Digitalisation in Nordic regional development (2017-2018)
- Digitalisation as a tool for blue and sustainable Nordic regional development (Cross-border project) (2018-2019)
- The Bothnian Arc Cross-border Resilience study (2018-2019)
- Building capacities for resilient regions (2019-2020)
- Synergy project (2019-2020)
- Roadshows (2019-2020)
- Nordregio Forum 2019

Thematic Group 3: Sustainable Cities and Planning

- Small and medium-sized cities in the Nordic and Arctic regions (2017-2018) (Original name: “What is a small and medium sized Nordic city?”)
- The compact city of the North (2017-2018) (Original name: “What’s on in small and medium sized Nordic and Arctic cities?”)
- Long-term planning for inclusive cities: (2018-2019)
- Nordregio Forum 2017: Nordic Cities – Connecting the Urban and the Rural (2017)
- TROBORDER: Transport for Regional Integration in Border regions (2018-2020)
- Urban-rural linkages and seasonal tourism (2018-2019)
- Urban visions for green and recreative city (2019-2020)
- Planning and designing the inclusive smart city (2019-2020)
- Housing construction in the market periphery (2019-2020)

Table 1. Social Media Activites related to TG-work

	1/1/2018 to 12/4/2019	1/1/2018 to 12/4/2019	1/4/2018 to 12/4/2019
	Facebook	Twitter	Linkedin
Number of posts	24	27	17
Likes	471	176	293
Shares	61	119	42
Comments	14		6
Video views	886	291	903
Reach		41950	17269
Clicks/conversions to site		140	607

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomiska-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN